

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І
СПОРТУ УКРАЇНИ

03150, м. Київ-150, вул. Фізкультури, 1, тел.: 220-40-92

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

д. е. н., професор Є. В. Імас

_____ 2016 р.

№ державної реєстрації: 0164001617

Індекс УДК: 8/24:378.147

ПРОМІЖНИЙ ЗВІТ
кафедри української та іноземних мов
про виконання науково-дослідної роботи за 2016 рік
по темі

«Інноваційні методи навчання мовам та професійному перекладу у
вищому спортивному навчальному закладі»

Підстава для виконання: План НДР НУФВСУ на 2016–2020 рр.

Термін виконання:

Початок: січень 2016 р.

Кінець: грудень 2016 р.

Тема: не патентна;

Керівник теми: Кудря М.М.,
зав. кафедри, канд. пед. наук,
доцент

Проректор з наукової роботи:
Борисова О. В., д. фіз. вих, професор

_____ 15 листопада 2016 р.

_____ листопада 2016 р.

Київ-2016

СПИСОК ВИКОНАВЦІВ

№ п \п	ПІБ	Вчене звання, ступінь	Посада	Штатні / сумісники
1.	Кудря М.М.	к.п.н., доцент	завідувач кафедри	штат.
2.	Бабушко С.Р	д-р пед. н., доцент	доцент	штат.
3.	Бардіна Л.М.		ст. викладач	штат.
4.	Вятчаніна С.В.		ст. викладач	штат.
5.	Галицька М.М.	к.п.н.	доцент	штат.
6.	Грищук І.А.		викладач	штат.
7.	Доценко Л.З.		ст. викладач	штат.
8.	Литвиненко С.Г.		ст. викладач	штат.
9.	Ліплянська О.В	к. психол. н.	ст. викладач	штат.
10.	Лук'янець Т.Г.	к. філол. н.	ст. викладач	штат.
11.	Мартіросова Т.В.		ст. викладач	штат.
12.	Марусяк В.В.		викладач	штат.
13.	Назаренко Н.Г.		ст. викладач	штат.
14.	Рекур Н.М.	к. п. н.	ст. викладач	штат.
15.	Сокур І.О.	к. філол. н.	ст.викладач	штат.
16.	Хоружева Л.Є.		ст. викладач	штат.
17.	Шепелюк В.Л.		ст. викладач	штат.
18.	Шматюк А.І.		викладач	штат.
19.	Юнак В.Г.		ст. викладач	штат.
Всього	19	7		19

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ІННОВАТИКА У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ВНЗ.....	5
1.1. Інноваційні методи навчання англійської мови у вищій школі в контексті гуманістичної спрямованості навчального процесу.....	5
1.2. Перспективи розвитку іншомовної компетентності студентів НУФВСУ – майбутніх фахівців сфери туризму.....	12
1.3. Оновлені функції викладача іноземної мови як результат педагогічної взаємодії.....	22
1.4. Формування англомовної компетенції у майбутніх футболістів високого класу.....	28
1.5. Професійно орієнтоване навчання – роль та місце іноземної мови у підготовці кваліфікованого спеціаліста у вищому навчальному закладі спортивного профілю.....	35
1.6. Інтернет-ресурси у викладанні англійської мови для ВНЗ спортивного профілю.....	38
1.7. Використання сервісу Google sites з метою підвищення організації контролю самостійної роботи студентів.....	45
1.8. Використання інноваційних технологій у викладанні іноземної мови.....	47
РОЗДІЛ 2. ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ПРИ ВИВЧЕННІ НАУКОВОЇ СПОРТИВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	50
2.1. Принципи організації програмного матеріалу з української мови під час навчання іноземних магістрантів.....	50
РОЗДІЛ 3. РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ».....	56
3.1. Підготовка іноземних студентів у мультинаціональних групах вищих навчальних закладах України.....	56
3.2 Адаптація студентів-іноземців до умов навчання у вищій школі	67
3.3. Навчання студентів-іноземців на підготовчому відділенні із урахуванням законів психологічного розвитку особистості.....	70
ВИСНОВОК.....	77
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА.....	80

Вступ

Мета дослідження:

- систематизація, впорядкування та уніфікація спортивної лексики, термінології та фразеології для інтенсифікації процесу впровадження її під час вивчення української ділової мови;
- аналіз інноваційних методів навчання іноземним мовам, розробка нових ефективних підходів для досягнення такого рівня знань, навичок і вмінь, який забезпечуватиме необхідну для фахівця комунікативну спроможність у сферах професійного, ситуативного та повсякденного спілкування;
- удосконалення форм роботи щодо набуття студентами-іноземцями максимальної комунікативної свободи під час спілкування у сфері обраного фаху, прослуховування лекційних матеріалів та побудови власного висловлювання.

Мета етапу дослідження:

- упорядкування поняттєвої схеми українських спортивних термінів з метою використання їх під час навчального процесу;
- апробація інноваційних методів навчання та новітніх методик навчання іноземним мовам;
- формування навичок вільного спілкування у студентів-іноземців з використанням професійної лексики на різних етапах навчання.

Об'єкт дослідження: спортивні терміни, новітні методики, інноваційні технології, структура навчальних завдань, самостійна робота студентів.

Предмет дослідження: раціональні методики, які дозволяють оптимізувати та інтенсифікувати процес навчання іноземним мовам у різних видах мовленнєвої діяльності: читання, переклад, письмо, аудіювання, анотування, реферування.

Методи досліджень: аналіз спеціальної літератури та наукових матеріалів, теоретичне узагальнення, методи стимулювання і мотивації, методи опитування, анкетування, тестування, педагогічного контролю, самоконтролю, методи математичної статистики, методи математичної обробки даних.

Результати дослідження: частково уніфікована спортивна термінологічна система з урахуванням взаємозв'язків фізичного виховання і спорту із суміжними дисциплінами та досягненнями науково-технічного прогресу; впроваджено до навчального процесу методики, що дають змогу збільшувати кількість інформації за одиницю навчального часу і успішно проводити її запам'ятовування, розвиваючи вміння та навички і тим самим вирішуючи головну задачу у вивченні мови – формування здатності до комунікації та соціальної адаптації в іншомовному середовищі; сформовані функціонально пов'язані лексичні мінімуми, що забезпечують удосконалення вмінь та навичок у реалізації мовної діяльності у таких функціональних різновидах мови, які пов'язані з професійною діяльністю студентів.

РОЗДІЛ 1. ІННОВАТИКА У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ВНЗ

1.1. Інноваційні методи навчання англійської мови у вищій школі в контексті гуманістичної спрямованості навчального процесу

Важливою складовою демократичного суспільства, яке розбудовується в Україні є орієнтація на гуманістичні цінності світової культури. Громадськість, політики, науковці та освітяни дедалі глибше усвідомлюють потребу у побудові єдиної Європи, зокрема, наукового й освітянського простору без кордонів. Особлива увага приділяється вищій освіті, університетам, їх інтелектуальному потенціалу, який постійно зміцнюється і використовується в загальноєвропейському інтеграційному процесі, для поширення необхідних знань з метою усвідомлення спільних цінностей [19].

Держава потребує висококваліфікованих фахівців із знанням іноземної мови, професіоналів, зданих абсорбувати все нове і прогресивне, готових до генерації і запровадження свіжих оригінальних ідей, а також до вигідної участі у міжнародному співробітництві і формуванні нового ставлення до України в Європі і світі.

Вимоги часу й розпочата радикальна реформа системи освіти в Україні орієнтують нинішніх і майбутніх викладачів на відмові від авторитарного стилю навчання на користь гуманістичного підходу, на застосування методів, які сприяють розвитку творчих засад особистості з урахуванням індивідуальних особливостей учасників навчального процесу й спілкування.

Основним засобом людського спілкування є мова, а в багатомовному просторі – декілька мов. Ось чому вивчення іноземних мов набуває особливого статусу в нашій країні.

Сучасний стан міжнародних зв'язків України у різноманітних сферах життєдіяльності, вихід її у європейський та світовий простір, нові політичні,

соціально-економічні та культурні реалії потребують певних трансформацій і у сфері освіти як важливого державного інституту, у тому числі й у галузі навчання іноземних мов. Сьогодні, як ніколи раніше, статус іноземної мови має тенденцію до постійного зростання. Серед світової спільноти вона все ширше набуває ролі засобу міжкультурного спілкування. Усе це зумовлює визначення основних стратегічних напрямків удосконалення цілей, змісту, методів, прийомів і засобів навчання іноземної мови.

Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти, основними напрямками оновлення змісту вищої освіти є: особистісна орієнтація системи освіти, пріоритет загальнолюдських і національних цінностей, забезпечення якості освіти на основі новітніх досягнень науки, культури і соціальної практики [14, с. 37-41].

Формується характерна тенденція до посилення комунікативної спрямованості навчального процесу, його наближення до реального процесу спілкування. Отже, методичним змістом сучасного уроку іноземної мови має бути комунікативність.

У процесі навчання за комунікативним методом студенти набувають комунікативної компетенції – здатності користуватись мовою залежно від конкретної ситуації. Вони навчаються комунікації у процесі самої комунікації. Відповідно усі вправи та завдання повинні бути комунікативно виправданими дефіцитом інформації, вибором та реакцією (information gap, choice, feedback). Найважливішою характеристикою комунікативного підходу є використання автентичних матеріалів, тобто таких, які реально використовуються носіями мови. Мовленнєва взаємодія студентів інколи, хоч і далеко не завжди, проходить за співучастю викладача в найрізноманітніших формах: парах, тріадах, невеликих групах, з усією групою. З самого початку студенти оволодівають усіма чотирма видами мовленнєвої діяльності на понад фразовому і текстовому рівнях при обмеженому використанні рідної мови. Об'єктом оцінки є не тільки правильність, але й швидкість усного мовлення та читання.

Для досягнення комунікативної компетенції – комунікативних вмінь, сформованих на основі мовних знань, навичок і вмінь – викладач іноземної мови використовує новітні методи навчання, що поєднують комунікативні та пізнавальні цілі. Інноваційні методи навчання іноземних мов, які базуються на гуманістичному підході, спрямовані на розвиток і самовдосконалення особистості, на розкриття її резервних можливостей і творчого потенціалу, створюють передумови для ефективного поліпшення навчального процесу у вищих навчальних закладах. Основними принципами сучасних методів є: рух від цілого до окремого, орієнтація занять на студента (learner-centered lessons), цілеспрямованість та змістовність занять, їх спрямованість на досягнення соціальної взаємодії при наявності віри у викладача в успіх своїх студентів, інтеграція мови та засвоєння її за допомогою знань з інших галузей наук. Існують різні варіанти цього напрямку в сучасній методиці, які мають різні назви – “Whole Language Content Approach”, “Cognitive Approach”, “Content-Based ESL Program”, “Cognitive Academic Language Approach”, “Co-operative Learning”, “Interactive training” [55].

Інтерактивний метод надає можливість вирішити комунікативно – пізнавальні задачі засобами іншомовного спілкування. Категорію „інтерактивне навчання” можна визначити як: а) взаємодію викладача і студента в процесі спілкування; б) навчання з метою вирішення лінгвістичних і комунікативних завдань. Інтерактивна діяльність включає організацію і розвиток діалогічного мовлення, спрямованих на взаєморозуміння, взаємодію, вирішення проблем, важливих для кожного із учасників навчального процесу.

У системі інтерактивного навчання виділяють такі основні принципи методики співробітництва:

- позитивна взаємозалежність – група досягає успіху за умови гарного виконання завдань кожним студентом;
- індивідуальна відповідальність – працюючи в групі, кожен студент виконує своє завдання, відмінне від інших;

- однакова участь – кожному студенту надається однаковий за обсягом час для ведення бесіди або завершення завдання;
- одночасна взаємодія – коли всі студенти залучені до роботи [47].

У процесі спілкування студенти навчаються:

- вирішувати складні задачі на основі аналізу обставин і відповідної інформації;
- висловлювати альтернативні думки;
- приймати виважені рішення;
- спілкування з різними людьми;
- приймати участь у дискусіях.

Сучасна комунікативна методика пропонує широке впровадження в учбовий процес активних нестандартних методів і форм роботи для кращого свідомого засвоєння матеріалу. У практиці виявили досить високу ефективність такі форми роботи: як індивідуальна, парна, групова і робота в команді.

Найбільш відомі форми парної і групової роботи:

- внутрішні (зовнішні) кола (inside/outside circles);
- мозковий шторм (brain storm);
- читання зигзагом (jigsaw reading);
- обмін думками (think-pair-share);
- парні інтерв'ю (pair-interviews) та інші [6].

Наприклад, читання зигзагом означає такий вид діяльності, що включає поділ тексту на частини або використання різних текстів за тією ж тематикою. Уривки тексту роздають студентам для читання з подальшим обговоренням з метою виявлення змісту всього тексту або висловлювання різних точок зору щодо прочитаного.

Слід зазначити, що всі вище згадані форми інтерактивного навчання ефективні в тому випадку, якщо поставлена проблема попередньо обговорювалась на заняттях і студенти мають певний досвід і думки, набуті раніше в процесі навчання.

Викладач також має враховувати той факт, що теми для обговорення не повинні мати обмежений характер. Однією з особливостей інтерактивних форм навчання є те, що вони мотивують студента не лише висловлювати власну точку зору, але й змінювати її під аргументованим впливом партнерів у процесі спілкування.

Серед визначених переваг інтерактивного навчання слід виділити наступні:

- 1) встановлення дружньої атмосфери і взаємозв'язків між учасниками спілкування.
- 2) студенти мають можливість бути більш незалежними і впевненими в собі.
- 3) викладач заохочує студентів до співпраці, підбадьорює їх, вони не бояться робити помилки.
- 4) студенти отримують можливість подолати страх перед мовним бар'єром.
- 5) викладач не домінує.
- 6) кожен студент залучений до роботи; має певне завдання.
- 7) слабкі студенти можуть отримати допомогу від більш сильних.
- 8) студенти можуть використовувати свої знання і досвід, набутий раніше.

Таким чином, новітні методи навчання іноземних мов сприяють одноразовому вирішенню проблем комунікативного, пізнавального та виховного характеру: розвитку умінь і навички спілкування, встановленню емоційного контакту із студентами, навчанню їх працювати в команді та зважати на думки і висловлювання інших.

Як показує попередній досвід, використання зазначених методів навчання знімає нервову напругу студентів, змінює форми діяльності, привертає увагу до основних питань уроку.

Отже, вивчення і застосування на практиці інноваційних методологічних підходів надають можливість викладачам іноземної мови

впровадити та удосконалити нові методи роботи, підвищити ефективність навчального процесу і рівень знань студентів.

Нове бачення освіти має на меті створення мотиваційного середовища для студентів у процесі вивчення іноземних мов. Принцип функціонального підходу у процесі вивчення іноземних мов є основним. У цьому підході комунікативність, як основна функція мови, більш повно виконується, як в лінгвістичному, так і в концептуально-тематичному спрямуванні. Зростаюче значення культурних обмінів, інтеграція в Європу, доручення до світових цінностей, процес глобалізації збільшили можливості контактів з носіями мови. Отже, вивчення іноземної мови в вищій школі набуває практичного значення, а комунікативна функція мови відіграє головну роль в процесі вираження почуттів, суджень та засвоєнні інформації, знань, що подаються в будь-якій формі.

При використанні мови домінує одна мета: отримати інформацію, запросити інформацію, спонукати до дії, виразити почуття і т.д. Така матеріалізація актів комунікації може набирати різноманітних форм вираження, від найпростіших до найскладніших.

Аналіз практики викладання англійської мови у вищому навчальному закладі показав, що підручники та методичні розробки, які використовуються в процесі навчання, ще недостатньою мірою враховують роль і значення мотиваційної сфери студентів, динаміку смислотворних мотивів учіння в процесі навчання, міру та характер взаємозв'язку мотиваційної готовності до засвоєння знань, до оволодіння способами такого засвоєння з конкретними методичними прийомами.

Тому актуальною проблемою є вивчення мотиваційної сфери студентів, вироблення шляхів та методів її корекції та розвитку.

Провідними мотивами навчання англійської мови як фахової дисципліни студентами вищого навчального закладу є мотиви професійного досягнення, комунікативні, пізнавальні та мотиви зовнішні. Засобом їх

формування слугує методика викладання та зміст англійської мови як навчального предмета.

Специфічними спонуками вивчення англійської мови є комунікативні мотиви. Найважливішою умовою їх формування та розвитку є надання комунікативного характеру всьому курсу викладання англійської мови у вищій школі.

Новаторський статус викладача іноземної мови в системі нормативно-розвиваючого навчання, а саме активного регулятора процесу викладання, надає йому свободу дій в методико-дидактичній діяльності та у всіх його ініціативах. Навколо особистості студента зосереджуються всі дидактичні ініціативи. Демократизація двобічних відносин 'студент-викладач' має на меті не тільки свободу рішень з боку студентів, а й відповідальність з боку викладача в процесі перевірки набутих студентом знань. Викладач повинен створити студентам мотиваційне середовище, адекватне для вивчення іноземних мов.

Таким чином, можна зробити висновок, що ефективність комунікативно спрямованого навчання іноземних мов у вищій школі залежатиме від бажання і здатності викладачів скористатися позитивним досвідом вітчизняних і іноземних учених і практиків щодо гуманістичного підходу у навчанні, розуміння необхідності відмовитися від авторитарних і схоластичних методів. Методи навчання іноземних мов, які ґрунтуються на гуманістичному підході, допомагають розкрити творчий потенціал студентів і сприяють розвитку та самовдосконаленню навчально-комунікативного процесу, формуванню майбутніх свідомих патріотів своєї країни, толерантних громадян світу. А це забезпечує входження України до європейського освітянського простору.

1.2. Перспективи розвитку іншомовної компетентності студентів НУФВСУ – майбутніх фахівців сфери туризму

Характерною рисою сучасного світу, безперечно, є процеси глобалізації суспільства, результатом яких є об'єднання народів в економічному, політичному, освітньому, науковому та культурному просторі. Сфера туризму є однією з тих, що найбільше сприяють установленню та зміцненню зв'язків між народами та країнами, забезпеченню миру та стабільності розвитку. Усвідомлюючи це, а також те, що туристична галузь України нагально потребує висококваліфікованих фахівців, здатних реалізувати потенціал туризму на благо міжнародної спільноти та самої України, нині понад 160 вітчизняних вищих навчальних закладів здійснюють підготовку туристських кадрів [39, с.160].

Віднедавна Національний університет фізичного виховання і спорту України також входить до їх числа. Відповідно до рішення Вченої ради Національного університету фізичного виховання і спорту України від 25 червня 2014 року, було створено кафедру туризму, яка має статус випускової кафедри з підготовки фахівців напряму 6.140103 «Туризм» для здобуття ними кваліфікації «Бакалавр з туризму» та «Фахівець з туристичного обслуговування». Новостворену кафедру туризму очолює знаний у туризмі фахівець Попович С.І., канд. історичних наук. Команда професіоналів з туризму, яка працює на кафедрі, здійснює низку профорієнтаційних заходів, адже розуміють наскільки важливо залучити тих, хто бажає пов'язати своє життя з туризмом, до лав студентства НУФВСУ. Кафедра поставила собі за мету не просто вижити в умовах жорсткої конкуренції між вишами, але й зарекомендувати себе як один із провідних освітніх закладів із підготовки кадрів для туризму в Україні. Для досягнення поставленої мети планується, передусім, здійснювати в НУФВСУ професійну підготовку майбутніх спеціалістів туристичної галузі та формувати їх професійне мислення через засвоєння дисциплін фахової орієнтації. Слід відзначити, що чільне місце

серед фахових дисциплін займає вивчення іноземних мов, що позитивно вирізняє цей освітній заклад від низки інших.

Згідно освітньо-професійної програми (ОПП) з напрямку «Туризм», в якому визначається нормативний зміст навчання, встановлюються вимоги до змісту, обсягу та рівня освітньої та професійної підготовки майбутнього фахівця, пропонується рекомендований перелік навчальних дисциплін, серед яких вивчення двох іноземних мов. На наш погляд, це правильний напрям. Фахівець сфери туризму повинен обов'язково знати, принаймні, дві іноземні мови. Відсутність або низький рівень іншомовної підготовки вітчизняних туристичних кадрів знижує рівень наданих ними послуг гостинності, зокрема, зарубіжним туристам. Крім того, знижується конкурентоздатність і мобільність самих фахівців на світовому ринку праці. З огляду на вказані причини, питання навчання іноземній мові фахівців туристичної галузі є одним із найважливіших моментів у підвищенні якості їх професійної підготовки. Іноземна мова уже вийшла за рамки загальноосвітньої дисципліни. Нині її розглядають як одну із складових професійної підготовки поряд із спеціальними дисциплінами фахової орієнтації, що і відображено у згаданому ОПП з напрямку «Туризм». Так, за ОПП мінімальний навчальний час на опанування іноземною мовою за професійним спрямуванням становить 6 ЄКТС та 6 ЄКТС на другу іноземну мову [32, с. 16].

Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти описують те, чого мають навчитися ті, хто оволодіває іноземною мовою для спілкування, які знання та вміння їм потрібно розвивати, щоб діяти ефективно. Українські виші розробляють нові підходи до навчання та вивчення іноземних мов, намагаючись здійснювати навчальний процес відповідно до європейських стандартів володіння мовою. Так, до вітчизняної практики викладання й вивчення іноземних мов було введено рівні їх володіння (далі РВМ):

- (елементарний користувач: рівень А-1 (інтродуктивний), А-2 (середній);
- незалежний користувач: В-1 (рубіжний), В-2 (просунутий);

- досвідчений користувач (С-1 (автономний), С-2 (компетентний)) [11, с. 23].

Введення цих рівнів сприяє об'єктивності оцінювання набутої студентами іншомовної компетентності, а також уніфікованому підходу до оцінювання, що визнається у широкому європейському форматі. Міністерством освіти та науки України визначено, що мінімально прийнятний рівень володіння іноземною мовою для бакалавра є рівень В-2 (незалежний користувач, просунутий) [2, с. 3].

Керівництво НУФВСУ та кафедри туризму усвідомлює, що для набуття студентами іншомовної компетентності, принаймні, на мінімальному рівні В-2, обсягу годин, рекомендованого в ОПП, недостатньо. Враховуючи Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти та розуміючи вагомість іншомовної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму в умовах сьогодення, було розроблено навчальний план, в якому вивчення іноземних мов студентами напряму підготовки «туризм» є поглибленим. Причому, навчання студентів іноземним мовам, зокрема англійській, планується в професійному контексті, а отже, це – англійська мова спеціального вжитку, яку прийнято йменувати у вітчизняному науково-педагогічному тезаурусі «англійською мовою за професійним спрямуванням» (далі АМПС). З огляду на сказане, метою статті є окреслення пріоритетних напрямів у викладанні англійської мови за професійним спрямуванням та формування іншомовної компетентності у студентів напряму підготовки «Туризм» в НУФВСУ.

Згідно рекомендацій Міністерства освіти і науки України, для отримання ступеню бакалавра, зокрема і бакалавра з туризму, разом із усіма іншими професійними вміннями, студент повинен бути здатним ефективно спілкуватися англійською мовою у професійному середовищі, щоб:

- обговорювати навчальні та пов'язані з фахом питання для того, щоб досягти порозуміння зі співрозмовником;

- готувати публічні виступи з численних галузевих питань, застосовуючи відповідні засоби вербальної комунікації та адекватні форми ведення дискусій і дебатів;
- знаходити нову текстову, графічну, аудіо- та відео-інформацію, що міститься в англомовних галузевих матеріалах (як друкованому, так і в електронному вигляді), користуючись відповідними пошуковими методами і термінологією;
- аналізувати англомовні джерела інформації для отримання даних, що є необхідними для виконання професійних завдань та прийняття професійних рішень;
- писати професійні тексти і документи англійською мовою з низки галузевих питань;
- писати ділові та професійні листи, демонструючи міжкультурне розуміння та попередні знання у конкретному професійному контексті;
- перекладати англомовні професійні тексти рідною мовою, користуючись двомовними термінологічними словниками, електронними словниками та програмним забезпеченням перекладацького спрямування [2, с. 3].

Рекомендована програма з вивчення АМПС визначає, що рівень В-2 може бути достатнім для тих спеціальностей, які вимагають менш складної мовної поведінки, тоді як спеціальності із більш складною мовною поведінкою можуть вимагати РВМ С-1 (досвідчений користувач, автономний) [Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання, с. 12]. Серед таких спеціальностей – туризм, який вимагає більш високого рівня володіння мовою, тому що передбачає більш інтенсивну іншомовну комунікативну діяльність, ніж інші спеціальності. Таким чином, випускник вищого навчального закладу напряму підготовки «Туризм» повинен стати «досвідченим користувачем» (рівень С-1), що дозволить йому активно використовувати свої знання, уміння та навички для

постійних контактів із зарубіжними партнерами та іноземними клієнтами. Збільшення обсягу годин аудиторного навчального навантаження на вивчення АМПС, що має місце в НУФВСУ, безсумнівно, сприятиме більш поглибленому вивченню англійської мови, а отже і досягнення студентами РВМ С-1.

Для досягнення поставлених цілей планується розробити послідовні етапи вивчення АМПС у НУФВСУ та структурувати їх таким чином:

1-й етап. Вступний корективний курс (1 семестр), на якому здійснювати «вирівнювання» знань студентів, що передбачає поставлення правильної вимови, ознайомлення з інтонаційними англомовними зразками різних типів висловлювань, вивчення та повторення основних граматичних явищ англійської мови, розширення словникового запасу студентів із загальної тематики тощо. Іншими словами, вступний курс орієнтовано на те, щоб допомогти студентам із РВМ нижчим рівня В-1 (це очікуваний рівень володіння іноземною мовою випускником школи), наприклад, з рівнем А-2 чи А-1 (з різних причин – у школі вивчали другу іноземну мову, не було учителя) підняти до рівня В-1.

2-й етап. Загальноосвітній (2-семестр), метою якого є продовження опрацювання фонетики, граматики, лексики англійської мови загального спрямування, ознайомлення із основними методами і прийомами самостійного вивчення іноземної мови з використанням нових інформаційно-комунікаційних технологій.

3-й етап. Спеціалізований (3-6 семестри), тобто етап буде повністю професійно-орієнтованим та буде охоплювати такі напрями:

- Туристична індустрія (загальні відомості, історія, сучасність, складові індустрії, роботи в туризмі та їх особливості, працевлаштування в туризмі, туристичні організації, транспортні перевезення);
- Готельна індустрія (типи закладів розміщення, їх характеристики, готелі, їх класифікація, засоби і зручності в готелях, обов'язки

персоналу в готелях, процедури заселення та виїзду з готелю, розрахунки з гостями готелю, методи владнання конфліктів);

- Індустрія харчування (типи закладів харчування, їх характеристики, види обслуговування у закладах харчування, ресторани, меню та його особливості, методика укладання меню, методи владнання конфліктів у ресторанах);
- Анімація в туризмі (атракції, їх класифікація, екскурсії для туристів, їх класифікація, методика проведення екскурсій, організація розваг для туристів, патріотичні туристично-краєзнавчі заходи, спортивні заходи, особливості їх проведення).

Таким чином, курс АМПС буде охоплювати усі складові туризму (туристичні організації, розміщення, харчування, транспорт, анімацію), вивчення яких базується на міжпредметних зв'язках із фаховими дисциплінами, які викладаються педагогічним персоналом кафедри туризму, зокрема, «Організація туристичних подорожей», «Організація екскурсійної діяльності», «Організація анімаційної діяльності», «Туроперейтинг», «Організація готельного господарства», «Організація ресторанного господарства», «Історія світового та вітчизняного туризму», «Туристичне краєзнавство», «Інформаційні системи та технології в туризмі», «Спеціалізований туризм», «Актуальні проблеми розвитку туризму».

Пріоритетним напрямом роботи викладачів кафедри української та іноземних мов з вивчення АМПС буде виведення студентів на високий рівень використання англійської мови у їх професійній практичній діяльності (РВМ С-1), для чого передбачається широке використання активних та інтерактивних методів вивчення іноземної мови, які носять комунікативно-орієнтований характер.

Під активними методами розуміють таку форму співпраці учителя та учнів, при якій учні є активними учасниками заняття, а не пасивними слухачами. Учитель та учні мають рівні права під час заняття. Інтерактивний (*interactive* – *inter* – взаємний, *act* - діяти) означає взаємодіяти, тобто

інтерактивні методи – це взаємодія учителя та учнів, діалог між ними [Методы обучения]. Проте на відміну від активних, інтерактивні методи орієнтовано на більш широку взаємодію учнів не лише з учителем, але й один з одним, та на домінування активності учнів в процесі навчання. Роль педагога зводиться до спрямування учнів на досягнення цілей заняття. Ці методи забезпечують виникнення активного діалогу між учнем та викладачем.

У світлі інформаційних технологій сучасного суспільства поява інтерактивних засобів сприяє ефективності інтерактивних методів. Під інтерактивними засобами, передусім, розуміють технічні засоби, що сприяють швидкому та активному обміну інформацією між користувачем та інформаційною мережею в режимі реального часу [Лосева Н. М., с. 62]. Іншими словами, завдяки інтерактивним засобам, з'являються нові види навчальної діяльності, полегшується збір, накопичення, зберігання, обробка інформації, має місце активний діалог між суб'єктами: користувачем-учнем та користувачем-педагогом. За влучним висловом вітчизняної дослідниці Л. Максимчук, призначенням інтерактивних технологій є «стимулювання різних видів природної активності студентів: розумової, емоційної та соціальної» [24, с. 26].

З огляду на вищевикладене, навчання іншомовній компетентності студентів-майбутніх фахівців туризму в НУФВСУ планується як активне та інтерактивне: у перспективі з широким використанням сучасних інформаційно-комунікаційних засобів, зокрема «Smart Board» (від англ. - розумна дошка, витончена дошка). У вітчизняній педагогічній практиці її називають «інтерактивною дошкою» або «мультимедійною». Цей сучасний засіб є зручним інструментом для організації навчального процесу. Водночас він вимагає від викладача добре побудованої методології. Для цього планується створити електронний варіант навчального матеріалу, тобто електронні навчальні посібники із перерахованих вище тем. Щоб такі підручники були ефективними та відповідали вимогам сучасного

електронного підручника, необхідно, щоб викладачі іноземних мов самі навчилися, як укладати електронні посібники та набули навичок управління інтерактивною дошкою. З цією метою планується проходження викладачами іноземних мов курсів з оволодіння сучасними активними методиками. Таким чином, діяльність викладачів іноземних мов буде базуватися на принципі «вчимося самі, навчаємо інших», що особливо важливо у сьогоденних умовах, коли студенти часто більше обізнані із сучасними інформаційно-комунікаційними засобами та повсякчас їх використовують у своїй щоденній діяльності.

Оскільки активні та інтерактивні методи навчання інтенсифікують процес навчання, розвивають творчий потенціал студента, навчають його вчитися самостійно і спонукають до цього, ще одним пріоритетним напрямом у навчанні студентів напряму підготовки «Туризм» планується використання дидактичного потенціалу самостійної роботи студентів. Самостійна робота студентів відіграє першорядну роль при вивченні іноземної мови професійного спрямування, що відображено у співвідношенні часу, який відводиться на аудиторну та самостійну роботу і відповідно становить 1 до 3. Тому саме самостійна робота має стати основою набуття знань з іноземної мови за професійним спрямуванням майбутніми фахівцями туризму, що здобувають профільну освіту в НУФВСУ. Основними видами самостійної роботи можуть бути такі:

- вивчення нового матеріалу: читання та конспектування, перегляд відеозаписів, прослуховування аудіо записів тощо;
- поглиблене вивчення програмного матеріалу: підготовка до поточних та модульних контрольних робіт, до підсумкового контролю – заліків та іспитів, виконання типових вправ на аудіювання, розвиток лексичних навичок, на розвиток діалогічного та монологічного мовлення;
- вивчення матеріалу з використанням елементів творчості: підготовка до домашнього читання, участь у ділових іграх, розгляд

- навчальних проблемних ситуацій, підготовка рефератів доповідей, короткої інформації із заданої професійно-орієнтованої тематики;
- опрацювання граматичного матеріалу з основної та рекомендованої літератури тощо.

Для реалізації потенціалу самостійної роботи, передусім, необхідно розробити відповідні методичні рекомендації до організації самостійної роботи студентів з вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням, які повинні передбачати:

- творчий підхід до організації самостійної роботи студентів;
- використання сучасних інформаційно-комунікаційних засобів;
- спрямування навчальних завдань на пошуковий і творчий характер;
- використання завдань на розв'язання певних проблем професійного характеру;
- систематичний зворотний зв'язок для визначення ефективності самостійної роботи, зокрема у формі контролю (відповідь на контрольні чи тестові запитання, перевірка рефератів, доповідей, конспекту із виконаними граматичними чи лексичними вправами, перевірка домашнього читання, перевірка усних тем тощо);
- можливість проведення самоконтролю з боку студента.

Підсумовуючи вищевикладене, доходимо висновку, що у вивченні іноземної мови за професійним спрямуванням студентами напряму підготовки «Туризм» у НУФВСУ пріоритетними є такі напрями:

- структурування етапів процесу набуття іншомовної компетентності у відповідності із фаховим профілем;
- застосування активних та інтерактивних методів викладання іноземних мов;
- використання міжпредметних зв'язків із фаховими дисциплінами;
- підвищення кваліфікації викладачів іноземних мов для опанування сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ);
- систематичне використання ІКТ на заняттях із іноземних мов;

- розробка необхідного дидактичного забезпечення, в тому числі електронних підручників;
- впровадження самостійної роботи студентів творчого спрямування.

За умови реалізації окреслених напрямів іншомовна підготовка майбутніх фахівців туризму відповідатиме сучасним вимогам та сприятиме конкурентоздатності випускників НУФВСУ на ринку праці.

1.3. Оновлені функції викладача іноземної мови як результат педагогічної взаємодії

Нові підходи до розв'язання проблем освіти, зокрема в галузі викладання іноземних мов, передбачають нові вимоги і до викладачів курсів ESP, тобто англійської мови для професійного спілкування.

Серед основних функцій викладача ESP у процесі його педагогічної взаємодії із студентами традиційно окреслюють:

- комунікативно-навчальну функцію, яка складається з інформаційного, мотиваційно-стимулюючого і контрольного-коригуючого компонентів, тобто кваліфіковано застосовувати сучасні принципи, методи, прийоми і засоби навчання іншомовного спілкування;
- виховну функцію, тобто вирішувати завдання морального, культурно-естетичного, трудового виховання учнів засобами іноземної мови з урахуванням особливостей ступеня навчання;
- розвиваючу функцію, тобто прогнозувати шляхи формування і розвитку інтелектуальної та емоційної сфери особистості учня, його пізнавальних і розумових здібностей у процесі оволодіння іншомовним мовленням;
- освітню функцію, тобто допомагати учням в оволодінні вміннями вчитися, розширювати свій світогляд, пізнавати себе та іншу систему понять, через яку можуть усвідомлюватися різні явища.

Крім основних чотирьох зазначених функцій, викладач має здійснювати:

- гностичну функцію, тобто аналізувати свою професійну діяльність і навчальну діяльність учнів, добирати підручники та посібники, прогнозувати труднощі засвоєння учнями мовного і мовленнєвого матеріалу, а також оволодіння мовленнєвою діяльністю, вивчати та узагальнювати досвід інших вчителів у галузі навчання іноземних мов;
- функцію конструктивного планування, тобто планувати і творчо

конструювати навчально-виховний процес у цілому і процес навчання конкретного матеріалу з урахуванням особливостей ступеня навчання; планувати навчально-комунікативну діяльність учнів на уроці та в позакласній роботі; здійснювати у комплексі різні види індивідуалізації навчання іноземної мови: мотивуючий, регулюючий, розвиваючий, формуючий;

– організаторську функцію (в органічному зв'язку з гностичною та функцією конструктивного планування), тобто реалізовувати плани (поурочні, серії уроків, позакласних заходів) з урахуванням особливостей ступеня навчання; творчо розв'язувати методичні завдання у процесі навчання і виховання з урахуванням провідних характеристик учнів певного навчального закладу, вносити до планів методично правильні корективи з метою досягнення бажаного результату, виходячи з цілей навчання іноземної мови в конкретному типі навчального закладу.

Зміна традиційного підходу до ролі викладача в освітньому просторі різнопрофільних ВНЗ залишається актуальною у контексті вирішення проблеми покращення якості освітніх послуг та оптимізації навчального процесу. З одного боку, це відмова від педагогічної моделі, яка передбачає передачу готових знань викладачем та виконання ним суто інформативної функції в аудиторії, з іншого – переорієнтація з особистості викладача на особистість студента, тобто підхід, відомий у зарубіжній методиці як *learner-centered approach*, особистісно-орієнтований підхід до освіти й виховання, при якому враховуються потреби, можливості й нахили студента як активного суб'єкта професійно спрямованого учіння, впливає на всі компоненти системи освіти та висуває низку вимог до відбору і методичної організації змісту навчання.

Окреслені вище оновлені вимоги до викладача іноземної мови для професійного спілкування актуалізують усвідомлення та подальшу переорієнтацію позиції викладача на нові моделі поведінки. На нашу думку, варіативні педагогічні ролі викладача слід розглядати з дидактичної,

психологічної та методичної точок зору.

Однією з головних цілей у процесі навчання ESP є навчання комунікації, а саме формування комунікативної англомовної професійно спрямованої компетенції у студентів різнопрофільних ВНЗ. Специфічною формою взаємодії між викладачем та студентом у процесі навчання виступає педагогічна комунікація. З *психологічної* точки зору можуть бути окреслені моделі педагогічної комунікації, які мають як позитивний, так і негативний ефект. На найвищому рівні як пріоритетна мета кожного викладача знаходиться взаємодія, в основі якої високий рівень професіоналізму педагога, повага до нього з боку студентів як до авторитетного професіонала і наставника. Перехідною щодо окресленої вище моделі зазвичай вважають взаємодію на основі доброзичливого та шанобливого ставлення комунікантів один до одного, коли викладач виступає одним із учасників спільної діяльності, така модель виявляється функціональною у разі, коли викладач знаходиться на початковому етапі свого професійного становлення. Комунікація на відстані або відсторонена модель взаємодії може мати місце в умовах освітнього простору ВНЗ, але не вирішуватиме завдань покращення якості освіти студента як активного суб'єкта професійно спрямованого учіння. Нарешті, психологічна ситуація, в якій взаємодія вибудовується на основі залякування, або ж її модель-антипод, в основі якої виключно бажання сподобатись та улеслива поведінка викладача, може цікавити дослідників виключно як матеріал для психолого-педагогічного аналізу, а не як практична рекомендація викладачам [54, с. 73].

У сучасній методиці викладання ESP перелік моделей взаємодії викладача систематизовано також з *дидактичної* точки зору. Модель педагог-консультант має на меті відмову від традиційного викладу матеріалу викладачем, заміну навчальної функції консультуванням як в реальному, так і в дистанційному режимі. Модель педагог-модератор спрямовує діяльність на розкриття внутрішнього потенціалу студента, на виявлення прихованих можливостей і нереалізованих умінь, основні методи при цьому ті, що

спонукають студентів до діяльності, активізують їх, виявляють їхні проблеми, організують дискусійний процес, створюють атмосферу товариської співпраці. Педагог-тьютор здійснює педагогічний супровід студентів, а спілкування відбувається через тьюторіали, семінари, групи взаємодопомоги, комп'ютерні конференції; його завдання – допомогти студентам отримати максимальну віддачу від навчання, стежити за перебігом навчання, здійснювати зворотний зв'язок. Принципами роботи педагога-фасилітатора є відкритість викладача своїм власним думкам, почуттям, здатність відкрито виражати їх у міжособистісній взаємодії зі студентами, заохочення та емпатія; його завдання – реалізувати технологію індивідуальної підтримки, яка найбільш повно забезпечує комунікативну взаємодію студентів між собою і з викладачем, взаємообмін соціально-рольовими функціями [15, с. 52-53].

Спрямованість предметного змісту на певну спеціальність – ключова відмінність будь-якого курсу ESP від курсу загальнонавчальної англійської мови, отже, має місце додаткове узгодження предметного змісту спецкурсу зі змістом низки дисциплін зі спеціальності тих, хто навчається. Відповідно викладачам ESP рекомендують запровадити тісну співпрацю кафедри іноземної мови та кафедр спецдисциплін. У такому випадку передусім проводиться аналіз щодо мовного матеріалу підручників зі спеціальності, а також практичних навичок функціонування спеціаліста певної галузі у його професійному середовищі.

З методичної точки зору найчастіше обговорюється проблема наявності вузько спеціалізованих знань або навіть певної кваліфікації у викладача, який займається розробкою та подальшим впровадженням варіативних ESP курсів. Постає питання розширення методичної та лінгвістичної компетенції викладача, підвищення його кваліфікації у контексті набуття професійних знань, навичок та вмінь з певної сфери ділової активності. Дослідники вищезазначеної проблеми в методиці викладання ESP пропонують запроваджувати інноваційні підходи з метою

досягнення максимально ефективного результату навчання. Багато уваги сьогодні приділяється зокрема такому методу як командне викладання. У ситуації викладання у команді обидва викладача несуть відповідальність за процес навчання студентів, створюючи, таким чином, атмосферу солідарності та командної роботи. [53, с.31]. Мотивація для спільного викладання є різною і зумовлюється методичною доцільністю такої співпраці, але саме командне викладання іноземної мови для спеціальних цілей нам здається внутрішньо вмотивованим.

Для задоволення навчальних потреб студентів в умовах сучасного освітнього простору, який постійно змінюється, прогресивні викладачі ламають традиційні шаблони щодо методів викладання, застосовуючи зокрема такий інноваційний підхід як міждисциплінарне викладання суміжних предметів. Подібні проекти часто імплементують і в межах викладання англійської мови для професійних цілей. Запуск міждисциплінарного проекту для студентів, які вивчають ESP, передбачає співпрацю викладача іноземної мови та спеціаліста певної професійної сфери, який акцентує увагу саме на змістовній складовій, на предметному змісті. Обидва укладача програми та розробника навчальних матеріалів виступають в ролі партнерів і роблять свій професійний внесок у такий інноваційний партнерський проект [50, с. 8].

Не можна не підкреслити також, що зі зміною позиції викладача змінюється статус студента в навчанні як повноцінного суб'єкта навчання, співлектора викладача, доповідача, опонента у суперечці, ведучого дискусії, тобто відбувається переорієнтація позицій майбутнього спеціаліста з «учнівства» на «партнерство». За таких умов реалізується модель оптимальних взаємин «викладач – студент»: ділові, засновані на творчому співробітництві, які передбачають взаємоповагу, взаємодопомогу, взаєморозуміння, взаємодовіру; партнерські, але з дотримання субординації, без зайвого формалізму; толерантні, доброзичливі, відверті, більш розкуті та відкриті, обопільно цікаві взаємини; взаємоввічливі: студент має сприймати

викладача як свого радника й наставника, а викладач – поважати особистість студента як майбутнього спеціаліста-колегу, спрямовувати його, вказуючи в делікатній формі на його недоліки [15, с.53].

Таким чином, варіативні ролі викладача ESP в умовах оновленого освітнього простору слід розглядати під кутом зору психології, дидактики, методики ESP та проводити їх комплексний аналіз. Ми вважаємо, що поєднання різних педагогічних ролей відповідно до конкретної ситуації навчання уможливорює створення оптимальних моделей організації взаємодії викладачів та студентів у процесі вивчення іноземної мови для спеціальних цілей.

1.4. Формирование англоязычной компетентности у будущих футболистов высокого класса

Сегодня в развитых странах Европы и мира англоязычная лингвистическая компетенция уже давно есть неотъемлемой обязательной составляющей профессиональной подготовки футболистов и арбитров высокой квалификации. Во многих знаменитых зарубежных клубах изучение английского является обязательным для всех футболистов том числе и тренеров, так как владение языком позволяет футболистам более эффективно взаимодействовать с партнерами. В некоторых клубах даже решили налагать штраф (Дик Адвокат, Зенит).

Очевидно, что отсутствие или недостаток такой компетенции у будущих или нынешних игроков украинской Премьер-лиги снижает их конкурентоспособность на трансферном рынке. Поэтому особо остро ощущается необходимость уделить большее внимание этой сфере в Украине. При этом целесообразно обращаться к иностранному успешному опыту обучения английскому языку футбольных игроков.

Так, например, в Англии существуют всемирно известные футбольные школы «Манчестер Юнайтед» (для детей 9-17 лет). Это интенсивные курсы, которые включают изучение английского языка и проведение футбольных тренировок, т.е. языковую программу для юных футболистов. Специальная программа, которую создали Оксфорд Университи Пресс, в первую очередь, связана с *футбольной тематикой*, а группы формируются *по уровню владения языком*, чтобы все ученики могли быстро улучшить свои языковые навыки.

Акцент делается на футбольную тематику, так как необходимо различать, что речь идет не просто об изучении элементарного бытового английского, а об изучении английского для понимания футбола как игры – для эффективной коммуникации во время профессиональных тренировок и матчей (это правильное понимание тактики, стратегии команд, указаний

выполнять те или иные действия на поле).

Для такого понимания футболист должен ориентироваться не только в базовой лексике, но и в спортивной терминологии. Здесь ключевое значение имеет футбольная терминология, то есть термины, относящиеся к сферам футбола, около-футбола и футбольного фристайла. Чтобы ее успешно освоить и помочь освоить студентам, необходимо учесть, что анализ и изучение системы современных футбольных терминов свидетельствует о достаточно разнообразном и в некоторых случаях специфическом процессе терминологизации, а также специфических типичных способах формирования этих терминов.

Однако, необходимо учитывать и то, что помимо общепризнанной терминологии существует еще и спортивный сленг - свой в каждом виде спорта. А, происхождение и формирование слэнговых лексических единиц в сфере футбола представляет собой интереснейший лингвистический феномен.

Живая футбольная лексика, которой пользуются тренеры и игроки, иногда очень своеобразно формируется и даже звучит. Следовательно, у переводчиков, которые делают перевод в рамках игр, могут возникать весьма трудные задачи, с которыми не сталкивалось ни одно бюро переводов.

Наиболее простыми терминами для понимания, которые можно найти в любом, даже не специальном словаре, являются такие как «рефери», «голкипер», «форвард» и т.п., потому что такие слова были просто «вырваны» из английского еще тогда, когда к нам пришла «игра миллионов» и давно присутствуют в нашем языке. Также одним из давно известных источников наполнения футбольной лексики является трансформация общеупотребительного слова в профессиональное понятие, то есть в термин (scissors – удар ножницами, first leg - первый матч, second leg - ответный матч). Считают, что большая часть футбольной терминологии сформировалась на базе общеупотребительных слов.

Сегодня широко распространенными в английской футбольной лексике являются сокращения. Они могут быть такие как: 1. буквенные, 2. усеченные слова.

Буквенные сокращения формируются из начальных букв сокращенных слов и словосочетаний (Football club – f.c. - футбольный клуб, Head coach – h.c. - главный тренер). Усеченные слова это такой способ сокращения, когда от слова может отпадать начальная часть слова (keeper = goalkeeper вратарь / голкипер), конечная часть слова (min = minute – минута, fig = figure - тактическая схема, расстановка), средняя часть слова (ft = foot - фут). Следует учесть и то, что в этой лингвистической сфере имеется много омонимических сокращений (FT = free transfer - переход игрока в команду в качестве “свободного агента” FT = first time - дебютный матч, FT = full time – полное время матча). Это требует знания значений для выбора нужного значения.

В процессе образования новой футбольной лексики могут участвовать даже фамилии людей играющих в эту игру. Так, новый английский глагол в словаре появился во время чемпионата Европы по футболу в Украине. Континентальные и мировые первенства являются периодами когда процесс обновлений в лексике, который происходит постоянно, особенно интенсивен. Тогда слово возникло благодаря российскому футболисту Александру Кержакову, который постоянно бил мимо ворот, не попадая в ворота когда попасть было проще, чем не попасть. Следовательно, такие действия как не попасть, пробить мимо и т.п. футбольные комментаторы назвали новым словом to kerzhakov (...but the England defence was dozing and it dropped to De Rossi, who turned and kerzhakoved a volley wide from six yards out! - ...но защита Англии дремала и мяч попал к Де Росси, который развернулся и промазал с шести ярдов!).

Фамилии исполнителей трюков используются при формировании терминов футбольного фристайла. В терминологии фристайла, которая в большей степени включает в себя названия трюков и стилей, такой способ

словообразования является распространенным явлением. Названия трюков часто включают в себя имя фристайлера, впервые выполнившего трюк, например, PATW (palle around the world – Пале вокруг света) — по имени Rickard Palle Sjölander. Также известны названия Touzani around the World, Mitchy around the World, Lemmens around the World, Cruyff Turn (поворот Кройфа - финт принадлежит Йохану Кройфу), The Maradona 7 (Марадона 7 – от количества элементов, входящих в трюк, изобретенный Диего Марадоной в начале 80-х).

Многие термины фристайла это просто общеупотребительные слова, трансформировавшиеся в термин: roulette (фр. колесо), rainbow (радуга), hocus pocus (фокус), elastico (эластико).

Коммуникация в сфере футбольного фристайла происходит в основном с использованием огромного количества достаточно сложных аббревиатур, которые могут состоять, например, из начальной буквы слова, обозначающего часть тела с которой начинается трюк, начальной буквы фамилии фристайлера, а также начальных букв слов, входящих в название трюка (KTatw - Knee Touzani Around the World - K(knee) — означает, что первое касание мяча производится коленом). Комбинации букв в многочисленных очень разнообразных аббревиатурах, также, например, могут содержать буквы N (neck — трюк начинается с шеи) и A (alternate — обозначает то, что трюк начинается с противоположной ноги, нежели оригинал). Например, KATatw (Knee Alternate Touzani around the world). Аналогично этой аббревиатуре в виде формулы записываются и другие трюки.

Термины фристайла действительно очень специфичны. Так, английское слово ground в переводе означает «земля, почва, грунт и т.п.» но в футбольном фристайле этим термином принято обозначать целую категорию финтов, выполняемых большей частью на земле. Тоже самое можно сказать и о термине sitting (ситтинг), который обозначает стиль, объединяющий все трюки выполняются из положения сидя на земле.

В целом, терминология футбольного фристайла, который возник гораздо позже футбола требует особого внимания и тщательного исследования. В отличие от терминологии футбола, она пока что не стала предметом научного исследования в Украине.

И наконец, можно, отметить, использование идиом, например, в около футбольной сфере (football firm – банда футбольных фанатов).

Вышеуказанное издательство Оксфорд Юниверсити Пресс при разработке учебных курсов по английскому для футболистов ориентируются на обязательное наличие следующих характеристик: 1) интенсивность, чтобы учащиеся могли быстро прогрессировать и изучить данную тематику; 2) высокая степень доступности и самодостаточности, чтобы игроки и тренеры использовали его в качестве самоучителя по английскому языку. Именно таким, например, есть курс “English for Football”, рассчитанный на 25-30 часов (2012 год выпуска, авторы - Alan Redmond, Sean Warren).

Стоит упомянуть и крупный центр по обучению иностранным языкам в Европе и США David Beckham Academy. Школа сочетает изучение иностранного языка с профессиональными занятиями футболом для детей. Для занятий в школе будет достаточным любой уровень владения английским языком, так как после тестирования ученик будет зачислен на максимально соответствующий ему курс. В школе не только изучают грамматику, лексику, фонетику, пополняют словарный запас, но и бурно обсуждают все вопросы связанные с любимым футболом. Результатом есть отличное владение английским и отличная спортивная форма.

В английском «Манчестер Сити» прибегли к оригинальному способу изучения английского языка иностранными футболистами клуба. В программу обучения включили не только работу с репетиторами, но и просмотр детских телешоу. Новички изучают английский язык с помощью известных в Британии телешоу «Телепузики», «Почтальон Пит» и «Твинсы». Благодаря этой методике один из игроков, который уже третий год выступает за английский гранд, начал наконец-то выражать свои мысли

на английском.

Такой способ обучения очень эффективен: некоторым игрокам в силу их психологических особенностей трудно сконцентрировать внимание на обучающих материалах, учебнике грамматики, например. А, в мультфильме он слышит примеры употребления, тех же существительных, местоимений, также присутствуют грамматические конструкции.

Испанский футболист Фернандо Торрес признался, что игровая консоль DS помогла ему выучить английский язык. По словам нападающего сборной Испании, он смог преодолеть языковой барьер благодаря просмотру англоязычных фильмов с субтитрами, а также при помощи игры English Training: Have Fun Improving Your Skills для портативной консоли Nintendo.

5. Используется и такой метод как усиление мотивации футболистов к изучению английского языка путем демонстрации им успешных примеров достижения этой цели. Так, для футболистов, изучающих английский, разработан специализированный уникальный интернет-ресурс Premier Skills English, который является международным партнерским проектом Британского Совета и Премьер-Лиги, работающим в 25 странах Азии, Африки и Америки. Источник презентует короткие видео-интервью тех футболистов, играющих за известные английские клубы, для которых английский язык не является родным. Они рассказывают о том, как изучали английский и о том, как привыкали к британской культуре. Видео сопровождается заданиями для учащихся.

В России приезд в страну иностранных тренеров и футболистов сделали клубы своеобразными языковыми курсами. Без ошибок, но с ошибками. Марк Николаев является специалистом, который выработал свою оригинальную методику преподавания для футболистов, написал несколько авторских пособий. Больше всего он уделяет внимания грамматике, но и лексике, в том числе и спортивной.

Следовательно отметим, что при формировании методических пособий и обучающих курсов необходимо уделить внимание как базовой футбольной

и около-футбольной лексике, необходимой для взаимодействия с партнерами по команде, понимания телевизионного репортажа матча на английском либо поддержания беседы о вчерашней игре с единомышленниками, так и футбольным неологизмам, футбольному сленгу. Эти слова ежедневно пополняют футбольный словарь, не давая «закостенеть» английскому языку. Их незнание ограничивает понимание разговорного английского в пределах современного мирового футбольного сообщества.

Следовательно, разработка методических пособий и обучающих курсов для вышеуказанной категории спортсменов в украинских ВУЗах спортивного профиля, должна ориентироваться на следующее:

- 1) футбольную тематику (с учетом постоянного обновления футбольной и около-футбольной лексики),
- 2) интенсивность
- 3) доступность
- 4) создание мотивации
- 5) применение ТС для обучения.

1.5. Профессионально-ориентированное обучение: роль и место иностранного языка в подготовке квалифицированного специалиста в высшем учебном заведении спортивного профиля

На подготовку квалифицированного специалиста сферы физического воспитания и спорта высшими учебными заведениями направлены объединенные усилия учебных программ не только профилирующих, но и непрофилирующих кафедр.

В основе профессионально-ориентированного обучения лежит потребность в специалистах высокой квалификации, владеющих иностранным языком, а профильный характер обучения иностранному языку способствует его эффективному использованию в профессиональных целях. Профессионально-ориентированный курс обучения иностранному языку при этом должен стать одним из действенных средств повышения эффективности обучения в процессе подготовки будущего специалиста в области физической культуры и спорта. Он должен отвечать требованиям современного подхода к построению учебной программы и современному пониманию целей, содержания и методов обучения иностранному языку в вузе.

Комплексной целью профильного обучения является воспитание осознанного отношения к выбранной профессии, потребности практического использования иностранного языка в будущей профессиональной деятельности; а также развитие произвольного внимания, логической памяти, аналитического мышления для подготовки к участию в межкультурном общении в устной и письменной формах с учетом личностных и профессиональных интересов.

Так для профессионально-ориентированного обучения английскому языку студентов-магистрантов Национального университета физического воспитания и спорта Украины были созданы учебные пособия, которые могут быть рекомендованы для использования в программе подготовки

специалистов по физической реабилитации, Олимпийскому и профессиональному спорту, психологии спорта, рекреации и фитнесу.

Материал каждого из пособий представляет собой вариант изучения иностранного языка на текстовой базе оригинальной специальной литературы американских учебников для вузов. Так, например, для будущих специалистов по физической реабилитации создано пособие на базе американского университетского учебника “Rehabilitation techniques in sports medicine” by William E. Prentice; для спортивных менеджеров – “The complete guide to special event management” by Dwight W. Catherwood; для будущих специалистов по Олимпийскому и профессиональному спорту – “Serious training for serious athletes” by Rob Sleamaker, для будущих спортивных психологов - “Foundations of sport and exercise psychology” by Robert S. Weinberg; для специалистов по фитнесу и рекреации – “Foundations of physical education and sport” by Deborah A. Wuest. Эти пособия предполагают работу не только над языковыми аспектами, но и способствует росту профессионального потенциала будущего специалиста, т.е., овладение иноязычной речью становится не только самоцелью, но и орудием для совершенствования необходимых профессиональных навыков. Пособие состоит из тематических разделов, расположенных в логической последовательности, предложенной автором учебника.

Помимо навыков понимания текстового материала и выполнения лексико-грамматических заданий, пособия ориентированы на развитие навыков устной речи с применением активных и интенсивных методов обучения на базе диалогов, построенных с использованием специальной терминологии, ситуативных и практических заданий для работы как индивидуально, так и в группе. Каждая глава завершается комплексом контрольных заданий для оценки степени усвоения материала. Здесь предлагается использование индивидуальной, парной и групповой, а также самостоятельной работы студентов, как в аудитории, так и за ее пределами - дома, в читальном зале или библиотеке. Она направлена на извлечение

информации и подготовку различных сообщений, рефератов, аннотаций и т. п. Эта работа носит творческий и во многих отношениях исследовательский характер. Таким образом, профильное обучение иностранному языку осуществляется на базе речемыслительной деятельности, обусловленной высокой степенью мотивации. Учебный процесс ориентируется на личность будущего специалиста, на его возможности, потребности и, прежде всего, профессиональные устремления. Владея иностранным языком будущие специалисты должны иметь возможность сформулировать на нем свое профессиональное кредо и уметь его отстаивать в дискуссии.

1.6. Інтернет-ресурси у викладанні англійської мови для ВНЗ спортивного профілю

Процеси інтеграції, укладання ділових угод, підписання двосторонніх контрактів із зарубіжними країнами, розширення професійних і культурних зв'язків України з країнами – членами Європейського Союзу, збільшення інформаційного потоку вимагають від сучасного випускника неможовного вищого навчального закладу володіння іноземною мовою на рівні не нижче B2 (незалежний користувач). Означений мовний рівень відповідає сучасним європейським стандартам, тому перед освітньою системою загалом і перед вищими навчальними закладами зокрема стоїть невідкладне завдання пошуку та розроблення нових підходів із використанням інноваційних технологій, удосконалення викладання іноземних мов з метою підготовки конкурентоспроможного фахівця на ринку праці, здатного вільно спілкуватися іноземною мовою та достойно виконувати поставлені до нього професійні вимоги.

Питання використання інноваційних технологій у процесі викладання англійської мови з метою удосконалення іншомовної підготовки фахівців та інтенсифікації навчального процесу у вищій школі стали предметом вивчення вітчизняних і зарубіжних науковців, експертів з використання Інтернет-технологій у викладанні англійської мови, що розглядають проблему ефективного впровадження сучасних тенденцій мовної освіти на сучасному етапі розвитку освітньої галузі. Відповідно до інноваційних шляхів розвитку вищої технічної освіти та актуалізації іншомовної підготовки фахівців в умовах глобального інформаційного світу, дослідження та розкриття актуальних положень питання розвитку міжкультурної комунікативної компетенції студентів у вищих навчальних закладах прослідковується у працях як вітчизняних, так і зарубіжних дидактів: роль і місце сучасних технологій у навчальному процесі [6], використання нових інформаційних технологій у процесі формування

глобальних компетенцій випускників університетів світового класу(А. Нісімчук, О. Циркун, К. Ричардвордс), лінгвометодичні стратегії формування іншомовного дискурсу (Т. Васильєва, В. Круківський, А. Рашевська, Л. Случайна, М. Коллинс), он-лайн навчання та інтернет-ресурси [9], інтерактивна модель іншомовного дискурсу [14].

Інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, вільний доступ до системи Інтернет, різноманітність комп'ютерного та програмного забезпечення надали можливість використання інтерактивних ресурсів у навчальному середовищі, що отримало назву *E-learning*.

Інформаційні матеріали навчального курсу можуть бути опрацьовані викладачами та студентами у зручний для них час. Такий спосіб підготовки підвищує рівень отримання якісної освіти. Інновацією електронного навчання є створення платформи модульного об'єктно орієнтованого динамічного навчального середовища (MOODLE – Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment). Платформа MOODLE дозволяє викладачам створювати інтерактивні навчальні курси для студентів за оптимально організованою модульною системою. Різноманітні навчальні вправи та завантажена файлова інформація складають окремі модулі.

Навчальною платформою Пірсон (Dinternal-Books, Pearson) розроблено мовні курси для різних спеціальностей та відповідно до рівня мовних знань. Навчання іноземної мови та перевірка й закріплення практичних та граматичних навичок відбуваються з використанням інтернет-технологій. Удосконалення практичних умінь та граматичних знань здійснюється за 20 граматичними модулями, кожний з яких розміщено на 20 інтернет-сторінках, тому майбутній фахівець може виконувати завдання, які в подальшому рейтингово перевірятимуться системою під керівництвом та настановами кваліфікованого викладача. Родзинкою такого виду граматичних завдань є виконання вправ, де іноземну мову представлено в контексті.

На сучасному етапі розвитку освіти модель навчання може існувати у поєднанні з використанням новітніх технологій навчання англійської мови, а

саме мультимедійних засобів навчання та мультимедійних технологій навчання. Тому нові освітні тенденції мають утілюватися під керівництвом компетентного викладача, який здатний поєднувати викладання мови, застосовуючи нові методи та форми навчання. Технічні засоби і технології продуктивно змінюють можливості викладача, роблять заняття більш насиченим. За допомогою мультимедійних проекторів здійснюється матрична презентація матеріалу, яка частково звільняє студента і викладача від друкованого тексту, від постійного читання та вивчення напам'ять. Тому поява сучасної методики викладання із залученням мультимедійних технологій покращує та насичує процес навчання, дає можливість обробити та абсорбувати значно більший обсяг навчального матеріалу та відповідно підвищити практичний рівень володіння англійською мовою.

Для викладачів комп'ютерне (віртуальне) середовище слугує підґрунтям для розробки сучасних засобів навчання. Викладач отримує можливість постійного оновлення навчального матеріалу завдяки використанню у процесі навчання сучасних автентичних електронних документів та інших інтернет-ресурсів. Він може адаптувати й доповнювати вже закладені у базу даних програмні матеріали, не тільки узгоджуючи їх із віковими особливостями і професійними інтересами студентів, але й інтегруючи зміст програм у соціокультурне середовище студентів. Також викладач за допомогою ІКТ надає студентам, з одного боку, більше автономії, а з іншого – "соціалізує" процес навчання, дозволяючи зробити його результат доробком багатьох зацікавлених осіб (через роздрук матеріалів, роботу в мережі Інтернет), а також створювати колективні творчі роботи студентів не тільки однієї групи, а навіть навчальних закладів, розташованих у різних містах і країнах. Використання на практиці інтернет-технологій сприяє оптимізації навчального процесу у немовних вишах.

Наступним етапом роботи викладача є укладення, тестування, редагування, подальша апробація електронного посібника та електронного навчального комплексу для студентів немовних спеціальностей. Зміст

електронного посібника має відповідати матеріалу робочої програми з дисципліни, що вивчається.

Викладачу необхідно визначити конкретні цілі використання можливостей і ресурсів Інтернету при підготовці до занять. Наприклад, для підбору і включення матеріалів мережі Інтернет у зміст занять (інтегрувати їх у програму вивчення) можливі варіанти організації роботи викладача при використанні Інтернет-ресурсів на заняттях з іноземної мови:

- добірка автентичних матеріалів з конкретної теми, відбір і адаптація в навчальних цілях різних аудіо матеріалів (цікаві виступи носіїв мови з найрізноманітніших професійних питань);

- проведення в групах дискусії з тієї чи іншої проблемної тематики, запозиченої з ресурсів мережі, лінгвістичного аналізу усних або письмових висловлювань фахівців, які використані в лекціях за темами професійно орієнтованого спілкування, ІТ конференцій, що містять терміни, реалії, ідіоми, неологізми, які відбивають специфіку функціонування іноземної мови в культурі народу.

Оскільки комунікативна компетенція студента найтіснішим чином зв'язана з лінгвосоціокультурною компетенцією, викладачу необхідно визначити конкретні цілі використання можливостей і ресурсів Інтернету при підготовці до занять. Наприклад:

- для підбору і включення матеріалів мережі Інтернет у зміст занять (інтегрувати їх у програму вивчення);

- для самостійного пошуку інформації студентами в рамках роботи над проектом;

- для самостійного вивчення студентами лексичних та граматичних явищ іноземної мови і ліквідації прогалин у знаннях, уміннях і навичках;

- для самостійної підготовки і здачі студентами визначеної тематичної лексики.

Для реалізації вищезазначених цілей у мережі Інтернет є пошукові служби, засновані на технології пошукових каталогів і пошукових

показників. Отже, студенту необхідно опанувати наступні базові технології роботи з Інтернетом:

- пошук інформації в Інтернет;
- робота з електронною поштою;
- спілкування в реальному часі;
- представлення власної інформації у вигляді Web-документів (створення Webсторінок і Web-сайтів) і її розміщення в мережі.

Особливо цікаво використовувати матеріал Інтернету при роботі над проектом. Викладач може знайти різну, іноді навіть суперечливу, інформацію з проблеми, що підлягає в даний момент обговоренню й дослідженню. Пропонуючи подібні матеріали студентам, викладач може поставити задачу – відібрати придатну для обговорюваної проблеми інформацію, погодитися з нею, узяти до відома в роботі над проектом, або, навпаки, заперечити її, зрозуміло, аргументовано, для чого також необхідні факти, інформація. Студенти можуть одержати завдання підібрати матеріал по проблемі обговорення в мережі Інтернет самостійно.

На основі аналізу студентських анкет та спостережень власної педагогічної діяльності було визначено декілька найбільш популярних сайтів мережі Інтернет, які побудовані для різних рівнів навчання та слугують різним цілям:

- 1) для завантаження навчальних матеріалів (електронних версій підручників, аудіо, роздатків):

<http://www.englishtips.org/>

<https://en.islcollective.com/>

http://busyteacher.org/classroom_activities-grammar-worksheets/

- 2) для підбору матеріалів для розвитку вмінь англомовного говоріння (списки типових фраз, кліше або списки питань, покласифіковані за темами):

<http://www.esldiscussions.com/>

<http://www.adme.ru/zhizn-nauka/50-razgovornyh-fraz-dlya-obscheniya-na->

http://english4real.com/resource_phrases.html

<http://www.englishclub.org.ru/node/1182>

http://www.talkenglish.com/speaking/basics/speaking_basics_iii.aspx

<http://www.eslconversationquestions.com/>

<http://iteslj.org/questions/>

- 3) для розвитку вміння переглядового читання (автентичні статті англомовних видань):

https://simple.wikipedia.org/wiki/Main_Page

<http://www.people.com/people/?xid=logobar-time>

<http://www.si.com/?xid=logobar-time>

- 4) для вивчення лексики з обраного виду спорту:

http://english4real.com/resource_vocabulary_general_english_appearance_height.html

<http://www.correctenglish.ru/speaking/vocabulary/>

<http://usalearns.org/english-vocabulary>

- 5) для отримання соціокультурної інформації:

<http://www.britainexpress.com/London/londontourism.htm> – інформація про Лондон;

<http://www.1uptravel.com/international/northamerica/canada/index.html> – інформація країнознавчого характеру про Канаду;

<http://www.britishcouncil.org> – інформація країнознавчого характеру;

<http://www.thehistorynet.com> – інформація країнознавчого характеру по США;

- 6) для самостійного навчання:

<https://www.britishcouncil.org/english>

<http://lingualeo.ru/>

<http://ut1english.blogspot.com/>

- 7) словники:

<https://slovari.yandex.ua/>

<http://www.lingvo.ua/ru>

Використовуючи інформаційні ресурси мережі Інтернет, можна, інтегруючи їх у навчальний процес (за умови відповідної інтерпретації), більш ефективно вирішувати цілий ряд як дидактичних, так і соціокультурних задач на занятті:

- формувати навички читання, безпосередньо використовуючи матеріали мережі різного ступеня складності;

- удосконалювати вміння аудіювання на основі автентичних звукових текстів мережі Інтернет, також відповідно підготовлених викладачів;

- удосконалювати вміння монологічного і діалогічного висловлення на основі проблемного обговорення представлених викладачем чи кимось зі студентів матеріалів мережі;

- удосконалювати навички письмової мови, індивідуально або письмово складаючи відповіді партнерам, беручи участь у підготовці рефератів, творів, есе й інших епістолярних видів творчості;

- поповнювати свій словниковий запас, як активний, так і пасивний, лексику сучасної іноземної мови, що відбиває визначений етап розвитку культури народу, соціального і політичного устрою суспільства;

- знайомитися з країнознавчими поняттями, що включають у себе мовний етикет, особливості мовної поведінки різних народів в умовах спілкування, особливості культури, традицій країни досліджуваної мови;

- формувати стійку мотивацію іншомовної діяльності студентів на заняттях на основі систематичного використання “живих” матеріалів, обговорення не тільки питань до професійних текстів, але й “гарячих” проблем, що цікавлять всіх і кожного.

1.7. Використання сервісу Google Sites з метою підвищення організації контролю самостійної роботи студентів

Аналізуючи національні і світові напрямки розвитку вищої освіти можна помітити, що центр тяжіння в навчальному процесі сьогодні зміщується від викладання до самонавчання, де принципову роль відіграє самостійна робота студента.

Підготовка висококваліфікованих фахівців, конкурентоспроможних на ринку праці, а також здатних до компетентної, відповідальної й ефективної діяльності за своєю спеціальністю неможливе без підвищення ролі самостійної роботи студентів [17].

Згідно Закону України "Про вищу освіту" № 1556-VII від 01.07.2014 р. самостійна робота студентів є однією з основних форм організації навчального процесу. Самостійна робота студентів (СРС) – це форма оволодіння навчальним матеріалом поза межами обов'язкових навчальних занять. Вона спрямована на закріплення теоретичних знань, отриманих студентами за час навчання, їх поглиблення, набуття і удосконалення практичних навичок та умінь щодо відповідних спеціальностей та напрямку.

Важливу роль в організації самостійної роботи студентів відіграє використання додаткових засобів навчання. Одним з найефективнішим методом вирішення проблеми є використання інформаційно-комунікативних технологій. Хотілося б зупинитися на створенні інформаційного сайту за допомогою безкоштовного сервісу **Google Sites**.

Google Сайти – це веб-додаток, який дозволяє легко створювати веб-сайти групи. За допомогою сервісу Google Сайти ви можете швидко розмістити на одному ресурсі контент різного виду, включаючи відеозапис, календарі, презентації, прикріплені файли, текст та легко надати доступ на перегляд та редакцію групі людей, організації.

Користуючись безкоштовним та простим у використанні сервісом Google Сайти викладач може розмістити додаткові матеріали, презентації з лекціями, завдання для самостійної роботи і т.д.

Основна відмінність створення сайтів в **Google Sites** - це можливість доступу до роботи над сайтом декількох користувачів. Користувач-власник сайту може запрошувати інших користувачів для спільної роботи, розподіляти права доступу до матеріалів, використовувати на сайті інформацію з інших сервісів Google (Google Docs, Google Calendar, Picassa і т.д.). Для оформлення сайту доступні кілька шаблонів веб-дизайну

Використання сервісу **Google Сайт** суттєво спрощує роботу викладача і дозволяє створювати ресурси без сторонньої допомоги технічного персоналу та глибоких знань програмування. Сайти створені за допомогою цього сервісу можуть суттєво підвищити ефективність самостійної роботи студентів. Викладення матеріалу із застосуванням сервісу **Google Sites** підвищує організацію і контроль самостійної роботи студентів. Зростає рівень виконання самостійної роботи, засвоєння матеріалу та застосування набутих теоретичних знань.

1.8. Використання інноваційних технологій у викладанні іноземної мови

Основна мета вивчення іноземної мови – формування комунікативної компетенції, всі останні цілі (виховна, освітня, розвиваюча) реалізуються в процесі здійснення цієї головної мети.

Комунікативний підхід – навчання спілкуванню і формуванню здібності до міжкультурної взаємодії, що є основою функціонування Інтернету.

На даний час пріоритет віддається комунікативності, інтерактивності, автентичності спілкування, вивченню мови в культурному контексті, автономності і гуманізації навчання.

Дані принципи роблять можливим розвиток міжкультурної компетенції як компонента комунікативної здатності.

Кінцевою метою навчання іноземним мовам є навчання вільному орієнтуванню в іншомовному середовищі і умінню адекватно реагувати в різних ситуаціях, тобто спілкуванню.

Сьогодні нові методики з використанням Інтернет - ресурсів протиставляються традиційному вивченню іноземних мов. Щоб навчити спілкуванню іноземною мовою, потрібно створити реальні, справжні життєві ситуації (тобто те, що називається принципом автентичності спілкування), які стимулюватимуть вивчення матеріалу і вироблятимуть адекватну поведінку.

Використовуючи інформаційні ресурси мережі Інтернет, можна, інтегруючи їх у навчальний процес, більш ефективно вирішувати цілий ряд дидактичних завдань.

Формувати навички та вміння читання, безпосередньо використовуючи матеріали мережі різного рівня складності.

Удосконалювати вміння аудіювання на основі автентичних звукових текстів мережі Інтернет.

Удосконалювати вміння монологічного і діалогічного висловлювання на основі проблемного обговорення, матеріалів мережі.

Вдосконалювати вміння писемного мовлення, індивідуально або письмово складаючи відповіді партнерам, беручи участь у підготовці рефератів, інших епістолярних продуктів спільної діяльності партнерів.

Поповнювати свій словниковий запас, як активний, так і пасивний, лексику сучасної англійської мови, що відображає певний етап розвитку культури народу, соціального та політичного устрою суспільства.

Знайомитися з культурознавчими знаннями, що включають в себе мовний етикет, особливості мовної поведінки різних народів в умовах спілкування, особливості культури, традицій країни досліджуваної мови.

Формувати стійку мотивацію іншомовної діяльності на основі систематичного використання «живих» матеріалів, обговорення не тільки питань до текстів підручника, але і актуальних проблем, що цікавлять всіх і кожного.

В даний час пріоритет віддається комунікативності, інтерактивності, автентичності спілкування, вивчення мови в культурному контексті, автономності та гуманізації навчання. Дані принципи роблять можливим розвиток міжкультурної компетенції як компонента комунікативної здібності.

Інтернет – лише допоміжний технічний засіб навчання, і для досягнення оптимальних результатів необхідно грамотно інтегрувати його використання в процес навчання.

Як інформаційна система, Інтернет пропонує своїм користувачам різноманіття інформації і ресурсів. Базовий набір послуг може включати в себе: електронну пошту (e-mail); телеконференції (usenet); відеоконференції; можливість публікації власної інформації, створення власної домашньої сторінки (homepage) та розміщення її на Web-сервері; доступ до інформаційних ресурсів: довідкові каталоги (Yahoo!, InfoSeek / UltraSmart,

LookSmart, Galaxy); пошукові системи (Alta Vista, HotBob, Open Text, WebCrawler, Excite); розмову в мережі (Chat).

Форми роботи з комп'ютерними навчальними програмами на уроках іноземної мови включають:

- вивчення лексики;
- відпрацювання вимови;
- навчання діалогічного та монологічного мовлення;
- навчання письма;
- відпрацювання граматичних явищ.

Традиційний підхід до вивчення англійської змінює на метод повного занурення в мовне середовище, з азартом та інтересом використовувати англійську для взаємодії з носіями мови. Тільки жива англійська!

Використовуючи англійську як інструмент, студенти будуть вирішувати практичні завдання, які поступово ускладнюються. І, з часом, рівень володіння мовою буде ставати все вище, а навички все досконалішими.

РОЗДІЛ 2. ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКІЙ МОВИ ПРИ ВИВЧЕННІ НАУКОВОЇ СПОРТИВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

2.1. Принципи організації програмного матеріалу з української мови під час навчання іноземних магістрантів

Як відомо, підґрунтя змісту навчання іноземній мові складає навчальний матеріал, під яким розуміється спеціально відібраний і методично організований матеріал, що підлягає презентації й засвоєнню у процесі навчання. Він може включати озвучені та письмові тексти, невербальні знакові повідомлення (формули, графіки, схеми), невербальні засоби спілкування, реалії країн, мови яких вивчають студенти. У навчальному процесі з вивчення іноземної мови текст є підґрунтям навчання мовної діяльності, служить джерелом фактичної й лінгвістичної інформації. Багато дослідників вважають, що операції з переробки тексту (письмового, що звучить або представленого графічно) є основними засадами організації навчального процесу з оволодіння всіма видами мовної діяльності. Така точка зору є слушною, тому що саме робота з текстом – навчання учнів різним операціям з одиницями тексту всіх рівнів: речення, над фразовою єдністю, міні текстом (субтекстом), набуття ними навичок і вмінь реконструкції, трансформації й конструювання тексту для рішення різних комунікативних задач є продуктивною засадами навчання іноземній мові.

Особливо це стосується магістрантів, тому що магістратура є етапом підготовки фахівця з окремого напрямку. Магістрант одержує можливість більш детально вивчити технологічні процеси й устаткування, пов'язані з дуже вузькою спеціалізацією. Курс магістратури триває два роки, після закінчення яких магістр повинен написати і захистити наукову роботу, пов'язану з його спеціалізацією. Саме в цьому випадку завдання іншомовної лінгвістичної підготовки полягає у формуванні навичок і вмінь з іноземної

мов, пов'язаних з лексичним матеріалом конкретної спеціальності. Згадані проблеми й зумовили визначення мети роботи: науково-технічний стиль має свою специфіку, особливу для кожної мови, і її необхідно враховувати в процесі перекладу. Характерними рисами науково-технічного стилю є його інформативність, логічність, точність і об'єктивність, а, отже, ясність і зрозумілість.

Дослідження базувалися на аналізі загальної та спеціальної науково-методичної літератури, в якій розглядають проблеми іншомовної лінгвістичної підготовки полягає у формуванні навичок і вмінь з іноземної мов, пов'язаних з лексичним матеріалом конкретної спеціальності.

Під час добору лексичного матеріалу на початковому етапі навчання можуть допомогти статті, пов'язані з тематикою наукової діяльності магістрантів.

Відбір текстів має першорядне значення. При відборі матеріалів необхідно враховувати як екстралінгвістичні, так і лінгвістичні чинники. Екстралінгвістичними чинниками вважаються такі критерії:

- вмотивованість: представлений текст повинен бути цікавий студентам, надихати їх пізнавати нове, вчитися. Тут необхідно враховувати особливості навчальної ситуації, їх загальні або професійні (якщо мова йде про професійно орієнтоване навчання) інтереси;
- методичність: відібраний навчальний матеріал повинен вміщувати базу для створення на його підґрунті вправ і завдань;
- доступність: рівень складності змісту тексту повинен відповідати рівню когнітивного розвитку тих, хто навчається
- потенціал для розвитку учнів: матеріал повинен послужити надалі стимулом для студента продовжити роботу за межами аудиторії, сприяти подальшому зростанню особистісного, творчого потенціалу тих, хто навчається, їх когнітивному розвитку.

- ресурс актуальності: Як довго зміст тексту зможе залишатися актуальним? Необхідно пам'ятати, що сьогодні інформація дуже швидко застаріває, багато життєвих реалій ідуть у минуле, змінюються іншими ще вчора актуальні проблеми, втрачають свою гостроту.

До лінгвістичних чинників можуть належати мовний матеріал, а також тематична спрямованість тексту.

Параметрами автентичного навчального тексту повинні стати:

- структурна автентичність (відбиває культурні особливості й традиції побудови тексту);
- лексична автентичність (наповнення тексту спеціальною лексикою, мовними кліше, що використовуються в сферах функціонування й з комунікативними цілями і мають для тих, хто навчається, професійну цінність);
- функціональна автентичність (має на увазі природність навчальної ситуації, завдань, що диктують відбір мовних засобів вирішення комунікативного завдання).

На підставі аналізу методичної літератури можна зробити висновок, що основними критеріями, крім уже згаданої автентичності, є: доступність (доступність навчальних матеріалів для мовного рівня студентів); відповідність психологічним і віковим особливостям і інтересам тих, хто навчається, інформативність; ситуативність; проблемність (наявність у них проблемного завдання); соціокультурна насиченість; комунікативна спрямованість; лінгвістичний потенціал: наявність у тексті мовного матеріалу, що підлягає вивченню; можливість їх використання для розвитку навичок інших видів мовної діяльності (письма, говоріння); професійна спрямованість або відповідність спеціалізації тих, хто навчається (у ситуації навчання мові спеціальності); когнітивний потенціал: можливість сприяти подальшому когнітивному розвитку студентів.

У процесі роботи над текстом відбувається розвиток не тільки навичок професійно орієнтованого читання, але й письма, говоріння й аудіювання, що припускає активну взаємодію студентів один з одним в інформаційному середовищі за рішенням проблемних завдань і сприяє більш ефективному розвитку навичок і вмінь усіх видів мовленнєвої діяльності, а також їх творчого мислення і подальшого когнітивного розвитку.

Говорячи про мову спеціальності, використовують два формулювання «навчально-наукова» і «професійна» мова. Це обумовлене виділенням двох аспектів комунікації: академічного й ділового. Академічний аспект представлений мовою навчально-наукової сфери. Учасники ситуації навчального спілкування – викладач і студенти. У межах даного аспекту комунікації вводиться науковий стиль мови. Ділове спілкування реалізується між фахівцями за допомогою засобів офіційно-ділового стилю. Студенти-іноземці, які отримують вищу освіту нерідною мовою у вищому навчальному закладі, вивчають не просто науковий стиль мови, а мову спеціальності. Мова спеціальності – це практична реалізація наукового й офіційно-ділового стилю мови в системі потреб певного профілю знань і конкретної спеціальності. У методичному плані – це аспект викладання мови, яка забезпечує навчально-наукове й професійне спілкування при одержанні спеціальності в освітній установі. Мова спеціальності – це практична реалізація наукового й офіційно-ділового стилю мови в системі потреб певного профілю знань і конкретної спеціальності.

Актуальність дослідження обумовлена розширенням зовнішньоекономічних зв'язків нашої країни, виходом її на світовий ринок, посиленням процесу вивчення світового досвіду і його адаптації до соціально-економічних умов нашого суспільства. Знання мови спеціальності стає однією з важливих вимог, що висувуються перед студентами-іноземцями в умовах навчання у вищих навчальних закладах. Сьогодні суттєво міняються вимоги до рівня володіння мовою спеціальності, першорядне значення набувають практичні навички, що передбачають знання ділового

спілкування в усному і письмовому мовленні, уміння використовувати його у своїй професійній діяльності.

У наші дні до провідних методичних принципів належить принцип комунікативності, дотримання якого забезпечує практичну спрямованість занять, що орієнтують на оволодіння мовною діяльністю в обраній сфері спілкування.

Вміння висловлюватися засобами мови спеціальності набуваються в результаті ознайомлення студентів з правилами, інструкціями, коментування значення, що пояснює, лексико-граматичні одиниці. Шлях оволодіння мовою від усвідомлення властивостей і особливостей мовних одиниць і правил їх функціонування до практичного застосування в процесі мовної діяльності визначається як «шлях зверху» (Л.С. Виготський) і вважається найкращим.

Необхідним є створення при введенні нового матеріалу асоціативних зв'язків з різних сфер діяльності, що забезпечується в результаті доступного викладу матеріалу, який викликає зацікавленість у студентів.

Вирішальною умовою міцності засвоєння матеріалу є організація тренування, для чого використовуються різноманітні вправи. Основне призначення тренування - доведення вивченого явища до вільного відтворення й застосування в комунікативно-значимих контекстах. Варто зауважити, що міцно засвоюється тільки той матеріал, який студент може застосувати для розв'язання комунікативних завдань у різних ситуаціях спілкування. При цьому треба прагнути до багаторазового відтворення матеріалу в різних контекстах протягом усього курсу.

Взаємозалежні елементи різних рівнів потрібно об'єднувати у єдине ціле, що припускає: такий опис мовного матеріалу в навчальних цілях, при якому одиниці мови розглядаються з погляду їх комунікативної і функціональної значимості для вираження різного змісту (комунікативних намірів); формування у свідомості, студентів уявлення про мову як цілісну систему, що полягає з набору мовленнєвих і мовних елементів і правил їх уживання; вивчення граматики в органічному зв'язку з лексикою, що

дозволяє виявити лексико-семантичні особливості мовних одиниць у процесі їх функціонування; вивчення морфології на синтаксичному підґрунті, що припускає введення закінчених мовних одиниць (речень і словосполучень) у зв'язку з умовами спілкування.

Контроль за рівнем опанування пройденого матеріалу сприяє міцності його засвоєння. Із цієї причини він повинен носити систематичний характер, а викладач повинен використовувати різноманітні його форми, серед яких обов'язковою є робота з текстом.

Окрім роботи над текстами наукового стилю й тестовими завданнями ми також застосовуємо інтерактивні методи навчання у форматі самостійної роботи студентів під керівництвом викладача і самостійної роботи студента одноосібно. При інтерактивному методі навчання студенти засвоюють систему пошукової діяльності, способи постановки й розв'язання проблем, а також навички самостійної роботи з текстовим матеріалом.

Отже, зважаючи на викладене вище, можна констатувати важливість відбору та методичної організації текстового матеріалу, що підлягає презентації та засвоєнню у процесі навчання, бо він складає підґрунтя змісту навчання іноземної мови, є засадами навчання мовленнєвої діяльності, слугує джерелом фактичної і лінгвістичної інформації.

РОЗДІЛ 3. РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ

3.1. Підготовка іноземних студентів у мультинаціональних групах вищих навчальних закладах України

Одним з важливих аспектів підготовки іноземних громадян на підготовчих відділеннях та факультетах вищих навчальних закладів України їх гармонійна адаптація іноземних громадян як основи майбутнього студентства країни.

Розширення студентської мобільності у ХХІ ст. ставить перед українськими вищими навчальними закладами нові задачі підготовки іноземних абітурієнтів.

Доведено, що у іноземних студентів закономірно формується адаптаційний синдром [48, с. 279-285], зумовлений наступними бар'єрними причинами:

- культурними (різка різниця культурних цінностей),
- соціальними (при одночасній повній заміні звичного оточення),
- комунікативно-лінгвістичними (при недостатньому знанні української мови як засобу спілкування),
- психологічними (з формуванням комплексу надзвичайної відповідальності перед родиною, школою, владою, спонсором тощо) з наступним зривом та порушенням здоров'я.

На підготовчому етапі навчання, коли головним завданням іноземних громадян є засвоєння української мови, складно враховувати етнопсихологічні особливості контингенту та мотиваційні аспекти навчання іноземних громадян. Необхідність урахування етнопсихологічних особливостей контингенту вимагає формування нової інтернаціональної концепції загальної для усіх іноземних абітурієнтів, а також розробки комплексної концепції українських освітніх послуг у вітчизняних ВНЗ

різного профілю. Складова частина концепції має бути спрямована на рішення проблеми адаптації іноземних студентів як до поточного навчального процесу, так і до умов їх життя у новому соціокультурному середовищі за межами їх національних держав [46, с. 145].

Не зважаючи на загальні риси адаптаційних проблем іноземних абітурієнтів для всіх учбових закладів України, стандарти для їх вирішення відсутні, недостатньо розроблені рекомендації з впливу етнопсихологічних особливостей іноземних громадян на формування адаптаційних процесів на першому етапі навчання. Крім того, не розроблені заходи з оптимізації їх адаптаційного синдрому.

Мета дослідження

- провести комплексний аналіз адаптаційних проблем іноземних абітурієнтів в мультинаціональних групах з оцінкою індивідуальних та типових поведінкових реакцій в умовах українського соціокультурного середовища та розробити заходи з оптимізації адаптаційного синдрому на першому етапі навчання на підготовчому відділенні;
- здійснити аналіз особливостей динаміки мотивації навчальної діяльності іноземних студентів в умовах інонаціональної культури ВНЗ а також, визначити проблеми культурного взаємовпливу, в процесі якого у іноземних студентів відбуваються зміни системи мотивів навчальної діяльності, що впливає на їх поведінку.

Матеріал і методи дослідження.

Дослідження особливостей динаміки мотивації учбової діяльності іноземних студентів в умовах інонаціональної культури проведено і локалізовано в деяких межах на прикладі підготовчого відділення для іноземних громадян Національного університету фізичного виховання і спорту України (НУФВС України) у взаємодії з представниками домінуючої організаційної культури (викладачі, адміністрація).

При проведенні дослідження враховано фактор наміру студентів, що стосується майбутньої спеціальності, а саме:

- можливого кар'єрного росту в Україні,
- тимчасове проживання на Україні тільки на момент навчання у ВНЗ з перспективою повернення на батьківщину.

Для виконання поставленої задачі збір первинних емпіричних даних здійснювався методом групового та індивідуального анкетування в очній формі з використанням методики діагностики мотиваційної сфери учбової діяльності А.В Кравцова [18. с. 48-51], модифікований нами відповідно до особливостей контингенту студентів НУФВС України. В основу дослідження покладені методи масового анкетування, узагальнення та інтерпретація наукових даних, теоретичний аналіз і синтез, порівняння та систематизація.

Однією з форм співпраці між країнами є співпраця у галузі освіти. В історії підготовки іноземних студентів особливе місце займає Україна. Перші іноземні студенти на території сучасної України навчалися в Новоросійському (Одеса) університеті у 1865 році. В основному це були болгари, албанці, араби, боснійці. У Радянському Союзі ця історія починається з 1921 року. Після завершення другої світової війни настав новий етап в історії міжнародного обміну студентами. Потенціал вищої освіти був поставлений на служіння активному сприянню у формуванні нової національної інтелігенції в країнах народної демократії. В той час Україна надавала допомогу в підготовці кадрів визволеним від колоніальному режиму країнам Азії, Африки і Латинської Америки.

За часи існування Радянського Союзу його навчальними закладами було підготовлено понад 700 тисяч спеціалістів. Обмін студентами набрав великих масштабів. В історії навчання іноземних студентів в Україні спостерігаються певні особливості. У період 1946-2000рр. у вищих, середніх спеціальних та професійно-технічних навчальних закладах нашої країни одержали дипломи понад 100 тисяч іноземних громадян із 130 країн світу. У 1946 році в Україні почали навчатися студенти з Угорщини, Польщі, Болгарії Чехословаччини, Югославії, Румунії, Китаю, Народної демократичної республіки В'єтнам.

У 1956 році Україна почала приймати до навчання студентів із країн, що розвиваються. Серед перших були студенти із Алжиру, Єгипту, Судану, Афганістану, Бірми, Індонезії, Ірану, Іраку, Кіпру, Лівану. У 1964 році в Україні була створена певна система управління роботою з іноземними студентами. У 1978 році державою були прийняті заходи щодо подальшого удосконалення діяльності Української республіканської Ради у справах іноземних студентів. З 1984 р. новий етап підготовки іноземних студентів характеризувався переходом від їх екстенсивного до інтенсивного навчання.

Після розпаду Радянського Союзу інтерес іноземців до навчання в незалежній Україні з кожним роком збільшується.

Одним з важливих напрямів роботи Національного університету фізичного виховання та спорту (НУФВС) України є до вузівська підготовка іноземних громадян для подальшого навчання у вищому навчальному закладі. В незалежній Україні в НУФВС України робота по підготовці іноземних громадян розпочалася у 1993 році, коли було організовано підготовче відділення для іноземних громадян. У період 1993 – 2015 рр. на підготовчому відділенні навчалися студенти з 40 країн світу, у тому числі:

Ближнього та Дальнього Сходу - Азербайджан, Туркменістан, Грузія, Іран, Ірак, Туреччина, Палестина, Йорданія, Пакистан, Афганістан, Саудівська Аравія, Ізраїль, Китай, В'єтнам, Японія, Об'єднанні Арабські Емірати, Кіпр, Сирія, Ліван; Європи – Польща, Португалія, Хорватія, Греція, Швеція; Африки – Алжир, Туніс, Марокко, Гана, Гвінея, Кувейт, Нігерія, Судан, Лівія, Єгипет; Північної Америки – Сполучені Штати Америки; Латинської Америки – Венесуела, Колумбія, Перу, Болівія, Маврикій.

На основі аналізу динаміки чисельності студентів з різних країн і в різні навчальні роки ми умовно поділили двадцяти дворічний період роботи підготовчого відділення на два періоди по одинадцять років. Встановлено, що у перший період (1993-2004) на підготовчому відділенні НУФВС України навчалися іноземні студенти з 16 країн світу, у тому числі: Європи (Греція), Латинської Америки (Венесуела, Маврикій,), Африки (Алжир, Туніс,

Марокко, Єгипет), Близького та Дальнього Сходу (Сирія, Іран, Йорданія, Ліван, Палестина, Ізраїль, ОАЄ, Кіпр, Пакистан). Деякі країни були представлені мало чисельними групами іноземних громадян, які бажали навчатися в Україні. Так, за цей період на підготовчому відділенні усього один навчальний рік навчалася по одному студенту з Греції та Маврикії та два студенти з Пакистану; два навчальні роки проходили навчання 5 студентів з ОАЕ та 6 студентів з Єгипту; чотири навчальні роки здійснювали навчання 5 студентів з Кіпру.

Результати підготовки іноземних громадян підвищили авторитет НУФВС України на міжнародному ринку освіти. Незважаючи на те, що в наступний період (2004-2015) іноземні громадяни з Єгипту, Маврикії, Греції та Об'єднаних Арабських Еміратів не продовжували навчання на підготовчому відділенні для іноземних громадян НУФВС України, на підготовчому відділенні почали навчатися іноземні громадяни з 24-х нових країн (Китай, Японія, В'єтнам, Грузія, Азербайджан, Туркменістан, Туреччина, Афганістан, Ірак, Саудівська Аравія, Лівія, Гана, Гвінея, Судан, Нігерія, Кувейт, Хорватія, Польща, Португалія, Швеція, Колумбія, Болівія, Перу, Об'єднанні Штати Америки), а загальна, кількість іноземних країн, молодь яких готувалася на підготовчому відділенні НУФВС України для вступу у вищі навчальні заклади України, збільшилася більше ніж у двічі і склала в другий період вже 36 іноземних країн.

У період 2004-2015 роки на підготовчому відділенні університету щорічно навчалася від 20 до 90 іноземних громадян (в середньому 45), які в різні роки були представниками від 6 до 14 країн з різних континентів. В цей період (2004-2015) домінують представники Алжиру, Іраку, Ірану, Китаю, Саудівської Аравії, Йорданії, складаючи від загальної кількості учнів в окремі роки відповідно:

- Іран	-	32,7% - 56,0 %;
- Ірак	-	10,1% - 54,0%;
- Алжир	-	15,5% - 48,15%;

- Саудівська Аравія - 16,6% - 35,5%;
- Йорданія - 5,5% - 31,8%;
- Китай - 5,5% - 22,2%.

Як правило, майже кожного навчального року чисельність іноземних учнів з більшості країн складає 1-4 особи, тому укомплектувати мононаціональну групу із співвітчизників практично не можливо (за винятком груп учнів з Алжиру, Іраку, Ірану, Китаю, Саудівської Аравії та Йорданії), які, нажаль, прибувають на навчання неодноразово, тому й більшість груп мультинаціональні.

З метою поліпшення процесу адаптації на підготовчому відділенні НУФВС України проведені дослідження етнопсихологічних, мотиваційних та особистих проблем іноземних учнів в мультинаціональних групах на підготовчому етапі їх навчання [8, с. 6-10].

Анкетування виявило наявність адаптаційних складностей у 86% іноземців незалежно від регіональних, національних, релігійних, соціальних, вікових і статевих відмінностей. У 31% іноземних учнів загальні адаптаційні проблеми доповнюються індивідуальними культурно-моральними, ідейними, релігійними та психологічними особливостями.

До основних причин ускладнення адаптаційного процесу та виникнення адаптаційного стресу можна віднести наступні:

- наявність власної мотивації навчання;
- особистий досвід спілкування з представниками іншої культури;
- індивідуальні здібності до вивчення української мови як іноземної.

Складності начального періоду адаптації іноземців на підготовчому відділенні, який триває один навчальний рік, доповнюється в перші п'ять-шість місяців кліматичною, культурною, релігійною, лінгвістичною, поведінковою і навіть гастрономічною різницею між країною перебування та батьківщиною.

Адаптація – це складний та багатогранний процес і результат встановлення певних відносин між особистістю та соціальним середовищем. У процесі адаптації існують два взаємопов'язаних компонентів: людина та середовище його існування. Специфіка взаємодії особистості і середовища є провідним фактором у визначенні адаптації.

Іноземці, які навчаються в Україні стикаються з необхідністю адаптуватися до організаційної культури вищого навчального закладу, відбувається процес входження в нову культуру, поступове засвоєння її норм, мотивів, цінностей, зразків поведінки та інших елементів культури. Взаємодія культур є актуальною соціальною, психологічною та педагогічною проблемою. Забезпечення необхідних умов для комфортного ефективного навчання вимагає розуміння механізмів і факторів культурної адаптації до нового соціального середовища.

На адаптаційні процеси впливають різні фактори, в тому числі:

- властивості самих культур;
- інтенсивність взаємодії культур;
- чисельність представників певної культури в групі іноземних студентів.

Спостерігаються різноманітні види взаємодії груп студентів та взаємовпливу різних культур, носіями яких вони являються. Як правило, взаємодія представників різних культур завжди приводить до змін культурних систем в її окремих елементах.

Деякі іноземні студенти повністю втрачають свою культурну унікальність і самотність, інші, навпаки, зберігають свої культурні особливості і навіть розповсюджують притаманні їм зразки своєї культури серед представників домінуючої культури ВНЗ, в якому вони навчаються. У будь-якому разі взаємодія представників різних культур завжди приводить до змін культурних систем і її окремих елементів та складових.

Аналіз іноземних і вітчизняних досліджень існуючих проблем мотивації дозволив встановити, що витoki основних напрямів досліджень

мотивації в зарубіжній психології беруть початок з теорії Чарльза Дарвіна. Теорія Чарльза Дарвіна стала методологічною основою для розвитку трьох підходів у галузі вивчення мотивів:

- людина розглядається як вища тварина;
- наявність між людиною та твариною загального біологічного коріння;
- наявність внутрішньовидової мінливості.

Загальновизнано виділяють дві характеристики мотивів:

- змістовна характеристика (предметна галузь),
- динамічна сторона (тривалість, інтенсивність).

Основним провідним компонентом, що організує структуру мотивації навчання – спрямованість студента на оволодіння новими засобами дії. Кожен мотив може бути провідним, домінуючим або підпорядкованим. Зв'язки між мотивами учбової діяльності мають діалектичний характер. Соціальні мотиви утворюють сприятливі умови для формування мотивів, пов'язаних зі змістом учбової діяльності. Розвиток і становлення мотивації учбової діяльності залежить від результатів і успіхів цієї діяльності, а також оволодіння відповідних здібностей, підвищення статусу в реальних контактних групах студентів. Можливість управління мотивацією за допомогою різних методів навчання при організації процесу учбової діяльності сприяє активності студентів в двох аспектах – мотиваційному і операційному.

Психологічні посилення й основа учбової діяльності з точки зору теорії особистісних диспозицій Х. Хекхаузена [43] пов'язані з:

- поведінкою людини, яка визначається набором стабільних латентних рис (диспозицій), які в психології визначаються як риси особистості і характеру, здібності, установки, ціннісні орієнтації, потреби, мотиви;
- різниця в поведінці людини визначається особливостями прояву рис індивіду.

В діагностиці мотивації особистості останнім часом розвивається новий підхід - інтеракціонізм. Тобто не особистість сама по собі зі своїми рисами і особливостями, не ситуація спонукає людину до певної поведінки, а взаємодія особистості і ситуації, а також суб'єктивне бачення і інтерпретація людиною зовнішнього світу як такого, що має або не має особистого сенсу, є причиною конкретної поведінки. У такому випадку нас цікавить ситуація досягнення, яка має такі критерії:

- в ситуації досягнення від індивіда вимагається досягнення певних результатів, які можна зафіксувати, оцінити, виміряти;
- існує певний стандарт для оцінки поведінки індивіду в даній ситуації;
- вимоги, які пред'являються в ситуації досягнення вимагають певних зусиль, щоб досягти результату.

Мотивація навчання складається з двох напрямів роботи:

- розкриття мотиваційного потенціалу самого процесу навчання;
- розкриття потенціалу особистості.

Під час навчання відбувається культурний взаємовплив, в процесі якого відбувається зміни коректування мотивів навчальної діяльності, що впливає на поведінку студентів.

Серед факторів, що впливають на характер адаптаційних процесів іноземних студентів слід відзначити наступні:

- інтенсивність взаємодії різних культур,
- властивості самих культур,
- чисельність представників іноземних студентів з різних країн у студентській групі,
- мононаціональна чи мультинаціональна група,
- офіційна політика ВНЗ по відношенню до іноземних студентів, тощо.

Безумовно, адаптація іноземних студентів до української дійсності – багатогранний процес, який підлягає керуванню та прискоренню. Аналіз літературних даних [3], а також результати власних досліджень дозволили

узагальнити об'єктивні та суб'єктивні фактори, які впливають на розвиток цього процесу.

До об'єктивних факторів можна віднести:

- наявність національної установки;
- форми між культурної взаємодії;
- ступінь схожості та різниці між національними культурами;
- особливості культури, в якій виховувався студент,
- особливості країни перебування та наскільки господарі країни толерантні до представників іншої культури.

До суб'єктивних факторів відносяться:

- демографічні та індивідуально-психологічні характеристики особистості (стать, вік, соціальне походження, соціальний стан, а також тенденції прояву соціально-психологічних особливостей іноземних громадян в процесі адаптації);
- мотиваційно-фонові характеристики (установка на одержання вищої освіти в іншій країні, готовність до життєвих змін, наявність підготовчого періоду – знайомство з умовами життя в Україні, з її культурою, історією, системою вищої освіти;
- внутрішньо групові фактори взаємодії студентів один з одним та викладачами шляхом вивчення психологічної атмосфери, соціально-психологічного клімату в навчальній групі та гуртожитку та самовідчуття особистості в навчальній групі;
- педагогічні фактори, нова педагогічна система, організація учбового процесу і система відношень студентів до всіх компонентів цього процесу;
- оцінювання ефективності учбового процесу, система контролю і оцінювання знань;
- мовний бар'єр.

Адаптаційний процес в мультинаціональній групі дуже складний, що пов'язано з різною системою освіти в різних країнах, особливостями мов,

релігійними та етнопсихологічними особливостями, різними мотивами одержання освіти, тощо. Результати дослідження дозволили систематизувати усі труднощі адаптаційного процесу та виокремити організаційні, учбові, дидактичні, етнопсихологічні, комунікативні, побутові труднощі. Слід відзначити, що дискримінація за національною ознакою або расові міжнаціональні причини відсутні, що не впливає на процес адаптації і свідчить про підвищення рівня толерантності в сучасному суспільстві в Україні.

Усі фактори негативного впливу на адаптацію іноземних учнів до нових умов навчання і життя на початковому етапі діють одночасно, тому значно підвищується роль педагога у визначенні провідних факторів для кожного іноземця з урахуванням етнопсихологічних особливостей контингенту та проведення індивідуального педагогічного супроводу для поліпшення і прискорення адаптаційного процесу.

3.2. Адаптація студентів-іноземців до умов навчання у вищій школі

На навчання до Національного університету фізичного виховання і спорту України щорічно приїзять студенти з різних країн світу. Для багатьох з них це – перший досвід щодо зміни свого життя в цілому. Ще Ларошфуко стверджував: «Ми вступаємо в різні періоди нашого життя так, як немовлята, не маючи за плечима ніякого досвіду, хоч би скільки нам було років». Так і для наших студентів-іноземців після приїзду до України починається новий період їхнього життя. Перед викладачами кафедри української та іноземних мов постає дуже важливе завдання: навчальний процес поєднати з процесом адаптації.

Адаптація – результат взаємодії індивіда і навколишнього середовища, який призводить до оптимального його пристосування до життя і діяльності [1]. Цілком зрозуміло, що адаптація компенсує недостатність звичної поведінки в нових умовах, і якщо не надати допомоги іноземним студентам, то адаптація може не статися, що, у свою чергу, призведе до виникнення додаткових труднощів у спілкуванні, в опануванні предмета діяльності. Так, і у нас в університеті трапляються випадки, коли студенти-іноземці не змогли адаптуватися, і це змусило їх повернутися додому. Щоб такі прикрі негаразди траплялися рідше (або і взагалі не траплялися) викладачі нашої кафедри докладають максимум зусиль.

Кожен студент, починаючи навчання, повинен змінити самого себе: свої настанови, риси характеру, стереотипи поведінки тощо. Цього вимагає як його нова діяльність, так і нове соціальне оточення і нові соціальні умови. З перших же занять викладач повинен зорієнтувати студентів на те, що навчання у чужомовній країні вимагає від них підвищеної мотивації, посилення працездатності та наполегливості.

Адаптаційний період у кожного студента-іноземця відбувається по-різному, залежно від їх індивідуально-психологічних особливостей, рівня підготовки, здібностей до вивчення іноземних мов. Як правило, труднощі

цього періоду у кожного з них пов'язані зі зміною звичного оточення, з розлученням з рідними, друзями і позбавленням їхньої підтримки та розуміння; не сформованістю системи саморегуляції і самоконтролю за своєю діяльністю і поведінкою; пошуком оптимального режиму праці і відпочинку та (що не мало важливо) налагодженням побуту; відсутністю навичок самостійної навчальної роботи.

О.Г.Мороз виділяє чотири форми адаптації студентів: формальна, соціально-психологічна, дидактична та особистісно-психологічна [28].

Формальна адаптація наших іноземних студентів, як правило, проходить досить успішно, практично не викликаючи ускладнень. Вони з цікавістю знайомляться з реаліями студентського життя, опановують вимоги, які висуваються перед ними як студентами, усвідомлюють свої права та обов'язки.

Соціально-психологічна адаптація не завжди проходить так успішно. Іноземцеві важче, ніж українському студентові, увійти в новий студентський колектив, встановити дружні стосунки з одногрупниками, що пов'язане з недостатнім рівнем володіння мовою, різними релігійними позиціями, менталітетом тощо. Завдання викладачів нашої кафедри допомогти їм у найкоротший термін пристосуватися до нового соціального оточення: знайти спільну мову з викладачами, однокурсниками, сусідами у гуртожитку; усвідомити і опанувати соціальну структуру такого великого міста як Київ.

Найзначніші труднощі виникають у викладачів у період формування дидактичної адаптації, яка пов'язана з готовністю студента до опанування нових організаційних форм і методів навчально-професійної діяльності в університеті, до значного збільшення обсягу матеріалу, до складної мови наукових текстів і вивчення соціальних предметів, які записуються і викладаються тією мовою, яку вони лише почали опановувати [33]. Перед викладачами нашої кафедри стоїть завдання підготувати студентів до значного збільшення обсягу самостійної навчальної роботи, тобто навчити їх конспектувати, складати тези відповідей, писати реферати тощо. Іноземні

студенти не завжди потрапляють в окрему (створену лише для них) групу. Тому важливо їх підготувати до таких форм занять, як лекції, колоквіуми, де вони повинні на рівні з іншими сприймати матеріал, швидко конспектувати і гідно відповідати на поставлені питання.

Особистісно-психологічна адаптація пов'язана з прийняттям студентами нової соціальної позиції і опануванням нової соціальної ролі «студента» (студент – той, хто навчається самостійно, наполегливо опановує професію) і «майбутнього фахівця». Отже, завдання викладача полягає у тому, щоб розкрити перед студентами-іноземцями професійну спрямованість процесу навчання, довести, що формування майбутнього фахівця починається з першого ж дня навчання в університеті [29].

Ще одним важливим питанням, яке варто розглянути є робота наших викладачів з українськими студентами груп, у яких навчаються іноземці, тому що в їх адаптації (особливо на молодших курсах) важливу роль відіграють одногрупники. Група має стати для них референтною, так як чуйне ставлення один до одного, взаємодопомога зроблять процес входження в нову навчально-професійну діяльність, у новий колектив, у нове соціальне оточення комфортнішим і успішнішим.

Поступово допомагаючи проходити студентам-іноземцям усі форми адаптації, викладачі підводять їх до інтеграції – процесу, завдяки якому частини поєднуються в ціле. Кожен зі студентів набуває певної особистісної автентичності, починає реально функціонувати, усвідомлювати відмінності між відчуттями і фантазіями, між своїми потребами і бажаннями інших, нести відповідальність за реалізацію своїх планів, вибудовувати свій внутрішній світ узгоджено з професійною моделлю.

Отже, кінцевим результатом своєї роботи викладачі кафедри бачать студента – майбутнього фахівця з вищою освітою, зі сформованими професійними навичками, розвиненими якостями, що характеризують його як професіонала і представника еліти суспільства.

3.3. Навчання студентів-іноземців на підготовчому відділенні із урахуванням законів психологічного розвитку особистості

Історія навчання нерідній мові нараховує століття, якщо взяти до уваги досвід навчання «мертвим» мовам – давньогрецькій і латинській – і досвід навчання сучасним мовам через природні спілкування того, хто навчається з носіями мови. Методика навчання іноземним мовам, будучи самостійною педагогічною наукою, у той же час тісно пов'язана з низькою інших наук. Серед таких наук є базисні, однією з яких є психологія, яка розкриває закономірності розвитку та формування психічної діяльності особистості. З психології методика бере відомості про особливості засвоєння мови, індивідуально-психологічні особливості тих, хто навчається, характер формування знань, мовленнєвих навичок та умінь. Психологія навчання нерідній мові – один із напрямків педагогічної психології. Це – інтегративна наука: у ній знаходять відображення будь-які корисні для методики дані, накопичені у загальній і педагогічній психології, психолінгвістиці та психології спілкування, соціальній психології, етнопсихології, віковій та диференціальній психології. Зокрема, психологія навчання нерідній мові досліджує психологічні закономірності процесу навчання нерідній мові, перед усім, педагогічної та навчальної діяльності, характеристики учасників процесу навчання, особливості мовленнєвої діяльності як об'єкту оволодіння у процесі вивчення іноземної мови. Проблеми, які вирішуються у психолінгвістиці, мають першочергове значення для методики викладання мови. [Леонтьев А.А.] Чим більше та краще психолінгвістики будуть знати про мовну поведінку особистості, тим ефективніше методика зможе сформувати ці уміння: розуміти мову зі слуху та розмовляти іноземною мовою.

Студенти-іноземці, які приїхали до нас на навчання, повинні створити – обов'язково за допомогою якої-небудь знакової системи – образ оточуючого їх світу, і в якості такої системи в нашому випадку виступає

російська мова. Під навчанням російській мові ми розуміємо розвиток мовної та мовленнєвої здатності людини, а також процеси сприйняття та породження мови за допомогою психологічних методів, що мають комунікативне підґрунтя, але стосуються всіх психологічних процесів, здатностей та стану особистості. Ми вважаємо, що мовна здатність є не лише лінгвістичною, але й однією з психічних та психофізіологічних функцій людини, точніше їх симбіозом. І, як і всі інші психічні функції, вона здатна до розвитку, який пов'язаний як з природженими задатками, так і з зовнішніми чинниками – взаємодією людини з середовищем та навчанням, при чому її розвиток не закінчується із завершенням вікових змін, а може продовжуватися усе життя. Мовленнєва здатність особистості тісно пов'язана з її нервовою діяльністю, з психофізіологією, тому опис процесів мово сприймання та мово породження ми розглядаємо під психофізіологічним кутом [41].

У своїй роботі ми враховуємо те, що переробка інформації як на неусвідомленому, так і на усвідомленому рівнях у дорослих людей (студентів) під час їх навчання російської мови, в силу розвиненості психічних процесів та наявної сформованої системи рідної мови, відбувається практично одночасно. Але чим більше допомоги буде надаватися неусвідомленій сфері, тим легше нова мовна система стане формуватися, тим гнучкішою і більш автоматизованою вона виявиться.

Розвиток мовлення студентів-іноземців розглядається у динаміці розвитку довільності, навмисності та усвідомленості, відповідно до різних одиниць мовленнєвої діяльності. В мовленнєвій діяльності як важливому об'єкті психологія почала моделювати передусім загальну для будь-якої діяльності систему мовленнєвих операцій і дій, які є центральною ланкою в ланцюжкові мовлення: між мотивом, планом і досягненням наміченої мети висловлювання. Мовленнєва діяльність як складова предмета психолінгвістики містить значну кількість концепцій стосовно породження та сприймання мовлення. На відміну від психології мовлення, теорія

мовленнєвої діяльності почала вивчати не тільки свідомі мовленнєві дії, викликані мотивом, спрямовані на мету, підпорядковані плануванню й контролю, а й специфічні утворення у психіці людини, «відповідальні» за структурні особливості мовленнє-утворення і мовленнє-сприйняття [4].

Слід зазначити, що мовленнєва діяльність у сучасному розумінні охоплює значно ширший спектр проблем, пов'язаних не лише із психічними механізмами мовленнєвого утворення, а й із соціальною взаємодією, комунікацією, яка є основоположним видом з усіх видів діяльності особистості. Стосуючись психіки людини, мовленнєва здатність є її функцією, що наскрізь пронизана усіма наявними психічними процесами, як когнітивними, так і емоціональними, що не лише формують цю здатність, але і складають її невід'ємні компоненти. Якщо під час навчання мови, подачі мовного матеріалу за допомогою спеціальних вправ розвивати у студента всі модальності відчуттів і сприйняття: візуальні, акустичні, м'язові, тактильні і навіть смакові, то покращується його пам'ять, сприймання та обробка мовного матеріалу, що буде у думках перетворюватися на яскраві візуальні образи, які супроводжуються кольором, звуком, запахом, тактильними відчуттями та відповідними емоціями. Такі образи, у створені яких беруть участь всі почуття особистості, з органічно вплетеним у ці образи мовним матеріалом, надовго зберігаються у її свідомості та підсвідомості. Отже, розвиток рефлексії над мовленням є виникнення, розширення, якісна зміна і внутрішня структурна перебудова орієнтувальної ланки первинної спонтанної мовленнєвої діяльності. Свідоме ставлення особистості до розвитку власної мовленнєвої діяльності – це ставлення до самого себе, становлення гармонійної людини, яка адекватно реагує на імпульси зовнішнього світу.

Визначення предмета психолінгвістики, дане О.О.Леонтєвим в 2003 р., формулюється як «співвідношення особистості зі структурою та функціями мовленнєвої діяльності, з одного боку, і мовою як головною утворювальною характеристикою образу світу людини, з іншого» [20]. Таким

чином, мовленнєва діяльність розглядається в якості «системи орієнтирів», необхідних для діяльності людини в оточуючому її предметному й соціальному світі, як для орієнтування самої людини, так і для забезпечення орієнтування інших людей. У нашій статті ми мали на меті дослідити питання розвитку рефлексії студента-іноземця над мовленням, розглянути питання розвитку його особистості у динаміці навчального процесу.

Рефлексія виникає із волі переконати самого себе, а не із доброї віри та посилення на авторитет. Рефлексія висуває питання, щоб одержати упевненість у своїй позиції, вона розчиняє тотальність, в якій сама безпосередньо знаходиться, «ізолює аспекти, точки зору» і разом з тим утримує їх як ізольоване, оскільки вона відмовляється від накопиченого, щоб зробити найважливішими інші аспекти, і так вона розвиває повноту позиції, спочатку як точки зору, щоб потім досягти значного розуміння [37].

Фізіологічна концепція М.О. Бернштейна полягає у тому, що автоматизація розуміється як процес переключення на «низькі» (фонові) рівні, а усвідомлення пов'язане з «найвищим» рівнем. Характеризуючи мовленнєву діяльність, він «найвищим» рівнем вважає рівень смислового зв'язного мовлення. О.М.Леонтьєв розробив концепцію різних ступенів або рівнів усвідомленості на підставі фундаментальних досліджень М.О.Бернштейна. Він виділяє три рівні усвідомленості:

- актуальне усвідомлення;
- свідомий контроль;
- неусвідомленість.

При цьому несвідомі операції у подальшому (обов'язково через ступінь актуального усвідомлення) підлягають усвідомленому контролю. О.М. Леонтьєв констатує, що рівні усвідомленості є показником характеристики того чи іншого рівня психолінгвістичних одиниць, які виникають при переключенні цих одиниць на інший неврологічний рівень. Наприклад, якщо в психолінгвістичній ієрархії слово відповідає «слову-кванту», на неврологічному рівні – словесно-предметному рівні, то на рівні

усвідомленості – свідомий контроль. При переході на перший неврологічний рівень воно одержує характеристику «актуального усвідомлення». Залежно від того, з яким рівне взаємодіє несвідомий рівень, можливі різні ступені усвідомлення тих операцій, які стосуються цього процесу.

Глобальною проблемою, яка визначає сьогодиншній стан наук гуманітарного циклу, є вивчення психічної організації особистості, що зумовлює процеси пізнання людиною світу та самої себе у межах фізичної та соціальної реальності. Цю проблему у своїх працях розкриває Л.С.Виготський, ідеї якого і стали підґрунтям для розвитку такої науки, як психолінгвістика [7]. Основоположною ідеєю її є теза про опосередковану природу психіки людини, що визначається дією знакових систем, чільне місце серед яких посідає мова. Ця ідея значно розширює обрії психолінгвістики, і тим самим, дає змогу по-новому розставляти акценти у визначенні її предмета та об'єкта.

Психолінгвістична теорія і система одиниць керованої «у навчанні» рефлексії над мовленням носять характер невідповідності: психологічний характер мовленнєвої діяльності не знаходиться у площині аналізу навчальної діяльності. Співвідношення психологічного аналізу мовленнєвої діяльності і аналізу навчальної діяльності важливе як у теоретичному, так і у практичному значенні. Важливим завданням, яке ми ставимо у процесі навчання російській мові іноземних студентів, є формування у них рефлексивного ставлення до мови, тобто формуємо нові стосунки між оперативними психолінгвістичними одиницями і рівнями усвідомлення.

Наприклад, читання є процесом оперування з літерою і паралельно умінням виділяти у мовленнєвій діяльності склад. До початку навчання звуковий тип «звук» виступає як частина системи несвідомого контролю, перебуваючи у складі звукового слово-типу. Наступний етап – звуковий тип переходить через ступінь актуального усвідомлення на рівень свідомого контролю. Виникає можливість здійснювати мовленнєві операції за

допомогою одиниць, що відповідають рівню фізичного слова, тобто за допомогою звуків (фонем), які є у складі фізичного слова.

Наступним щаблем є діалогічна парадигма, яка зосереджується на вивченні унікального, одиничного, що породжується індивідуальністю кожної людини у конкретному епізоді її життєдіяльності, водночас, послуговується загальними, універсальними закономірностями пізнавальної діяльності – у психічному відображенні, узагальнені та перетворені навколишньої дійсності, що ґрунтується, як зазначав Бодуен де Куртене на «комунікативному характері людини і її потребі втілювати свої думки у відчутні продукти власного організму та повідомляти їх особам, собі подібним, тобто іншим людям».

У процесі навчання ми враховуємо відношення між психолінгвістичними одиницями і неврологічними рівнями (використовуємо індивідуальний підхід до кожного студента-іноземця). Наприклад, особистість із слабкою нервовою системою не тільки не може чекати, вона з великими труднощами утримує нову інформацію. Слабка нервова система не здатна переносити сильні подразники і на відміну від сильної, відрізняється високим показником чутливості (сенситивністю – здатністю виділяти слабкі імпульси) і характеризується здатністю виокремлювати однакові подразники.

На нашу думку, рефлексивні дії безпосередньо пов'язані із чутливістю аналізатора. Висока сенситивність впливає на рефлексію суб'єкта (у нашому випадку студента-іноземця), що дає можливість вивести його рефлексивні дії на найвищий рівень. Самоповага (до своєї нервової системи), самоусвідомлення і самоконтроль – це три кита, які надають особистості силу, сила нервової системи - показник вроджений, але змінний, так само як і рівень рефлексії особистості.

Психологічні дослідження свідчать про те, що у суб'єкта із слабкою нервовою системою швидше утворюються умовні рефлекси, висока динаміка процесу збудження впливає на засвоєння певної інформації, що полегшує процес навчання. Слабка нервова система краще сприймає навчальний

матеріал. На відміну від неї сильна нервова система має перевагу у запам'ятовуванні великих блоків інформації, так як цей процес має мимовільний характер і не передбачає смислової обробки інформації. Цікаво зазначити, що у студентів зі слабкою нервовою системою швидкість перебирання варіантів розв'язання поставленого завдання набагато вище. Такі особистості швидше пристосовуються, акліматизуються та влаштовуються. Вони, як правило, мають набагато більше бажання продовжувати навчання і отримувати нову освіту. Отже, студентам із сильною нервовою системою необхідно давати завдання від найпростіших до складних. У студентів зі слабкою нервовою системою ситуація кардинально змінюється – побудова системи завдань відбувається від складних до найпростіших.

Науковими дослідженнями доведено, що сила нервової системи має п'ять градацій за рівнем сили: «слабка», «середньослабка», «середня», «середньосильна» та «сильна». Визначившись із силою нервової системи студента-іноземця, який прибув на навчання, ми отримуємо можливість удосконалення рефлексорних дій особистості, які виступатимуть маяком у бурхливому океані його мовленнєвої діяльності. Саме ставлення до розвитку власної мовленнєвої діяльності – це формування гармонійної особистості, яка намагається пізнавати мову як джерело духовності, світосприймання, засіб опанування майбутньою професією, пізнання культури країни, до якої вони прибули на навчання.

ВИСНОВОК

«Інноваційні методи навчання мовам та професійному перекладу у вищому спортивному навчальному закладі» (№ державної реєстрації 0164001617) – це основна тема, що відповідає технічному завданню науково-дослідної роботи кафедри на 2016 рік.

- «Інноваційні методи організації навчання українській мові при вивченні наукової спортивної термінології»,
- «Інноватика у формуванні іншомовної комунікативної компетенції у студентів немовних ВНЗ»,
- «Реалії та перспективи розвитку фахової підготовки іноземних громадян в Україні».

Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти, основними напрямками оновлення змісту вищої освіти є: особистісна орієнтація системи освіти, пріоритет загальнолюдських і національних цінностей, забезпечення якості освіти на основі новітніх досягнень науки, культури і соціальної практики.

Для досягнення комунікативної компетенції – комунікативних вмінь, сформованих на основі мовних знань, навичок і вмінь – викладач іноземної мови використовує новітні методи навчання, що поєднують комунікативні та пізнавальні цілі.

Новітні методи навчання іноземних мов сприяють одноразовому вирішенню проблем комунікативного, пізнавального та виховного характеру: розвитку уміння і навички спілкування, встановленню емоційного контакту із студентами, навчанню їх працювати в команді та зважати на думки і висловлювання інших. Вивчення і застосування на практиці інноваційних методологічних підходів надають можливість викладачам іноземної мови впровадити та удосконалити нові методи роботи, підвищити ефективність навчального процесу і рівень знань студентів.

Провідними мотивами навчання англійської мови як фахової дисципліни студентами вищого навчального закладу є мотиви професійного досягнення, комунікативні, пізнавальні та мотиви зовнішні. Засобом їх формування слугує методика викладання та зміст англійської мови як навчального предмета.

Однією з головних цілей у процесі навчання ESP є навчання комунікації, а саме формування комунікативної англомовної професійно спрямованої компетенції у студентів різнопрофільних ВНЗ. Специфічною формою взаємодії між викладачем та студентом у процесі навчання виступає педагогічна комунікація.

Вивчення іноземної мови у вищій школі набуває практичного значення, а комунікативна функція мови відіграє головну роль в процесі вираження почуттів, суджень та засвоєнні інформації, знань, що подаються в будь-якій формі.

На сучасному етапі розвитку освіти модель навчання може існувати у поєднанні з використанням новітніх технологій навчання англійської мови, а саме мультимедійних засобів навчання та мультимедійних технологій навчання. Тому нові освітні тенденції мають утілюватися під керівництвом компетентного викладача, який здатний поєднувати викладання мови, застосовуючи нові методи та форми навчання. Технічні засоби і технології продуктивно змінюють можливості викладача, роблять заняття більш насиченим. За допомогою мультимедійних проекторів здійснюється матрична презентація матеріалу, яка частково звільняє студента і викладача від друкованого тексту, від постійного читання та вивчення напам'ять. Тому поява сучасної методики викладання із залученням мультимедійних технологій покращує та насичує процес навчання, дає можливість обробити та абсорбувати значно більший обсяг навчального матеріалу та відповідно підвищити практичний рівень володіння англійською мовою.

Підготовка висококваліфікованих фахівців, конкурентоспроможних на ринку праці, а також здатних до компетентної, відповідальної й ефективної

діяльності за своєю спеціальністю неможливе без підвищення ролі самостійної роботи студентів. Важливу роль в організації самостійної роботи студентів відіграє використання додаткових засобів навчання. Одним з найефективнішим методом вирішення проблеми є використання інформаційно-комунікативних технологій.

Викладачі застосовують інтерактивні методи навчання у форматі самостійної роботи студентів під керівництвом викладача і самостійної роботи студента одноосібно. При інтерактивному методі навчання студенти засвоюють систему пошукової діяльності, способи постановки й розв'язання проблем, а також навички самостійної роботи з текстовим матеріалом.

Одним з важливих аспектів підготовки іноземних громадян на підготовчих відділеннях та факультетах вищих навчальних закладів України їх гармонійна адаптація іноземних громадян як основи майбутнього студентства країни. Усі фактори негативного впливу на адаптацію іноземних учнів до нових умов навчання і життя на початковому етапі діють одночасно, тому значно підвищується роль педагога у визначенні провідних факторів для кожного іноземця.

Саме ставлення до розвитку власної мовленнєвої діяльності – це формування гармонійної особистості, яка намагається пізнавати мову як джерело духовності, світосприймання, засіб опанування майбутньою професією, пізнання культури країни, до якої вони прибули на навчання.

Протягом року викладачі кафедри дослідили 3 підтеми, що стосуються оптимізації змісту навчання студентів, його корекції на підставі аналізу та стандартизації нових навчальних програм вищої школи і світових освітніх систем з метою використання найбільш ефективних методичних засобів та інноваційних прийомів навчання. Результати проведених досліджень протягом звітнього року знайшли своє відображення у доповідях, які були представлені на науковій конференції, круглому столі та науково-методичному семінарі викладачів кафедри.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Алешина Т. Н., Дмитриченко В. В., Дьяченко С. В., Самойлова С. В. Обучение реферированию и аннотированию текстов по специальности: Учеб.-метод. пособие / Алешина Т. Н., Дмитриченко В. В., Дьяченко С. В., Самойлова С. В. – М. : Академия ГПС МЧС России, 2011. – 56 с.
2. Англійська мова спеціального вжитку (ESP) в Україні: допроектне дослідження. – К.: Ленвіт, 2004. – 124 с.
3. Арсеньев Д.Г., Зиньковский А.В., Иванова М.А. Социально-психологические проблемы адаптации иностранных студентов. – СПб. : СПбГПУ, 2008. – 160с.
4. Бадмаев В.Ц., Малышев А.А. Психология обучения речевому мастерству. - М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2002. – 224с.
5. Бовтенко М. А. Компьютерная лингводидактика / М. А. Бовтенко. – М. : Флинта ; Наука, 2005. – 216 с.
6. Бондар С. В. Використання інтернет-технологій у системі автономного вивчення професійно-орієнтованої іноземної мови студентами немовних спеціальностей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/2013_2/782-2639-3-ED.pdf.
7. Выготский Л.С. Мышление и речь. – М.: Лабиринт, 2001
8. Вятчаніна С.В. Довузівська підготовка іноземних абітурієнтів з урахуванням етнопсихологічних особливостей контингенту// Актуальні тенденції розвитку світової психологічної та педагогічної практики. Львів, 2014. – С.6–10.
9. Гостева Т. Л. Дистанційні технології навчання іноземної мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://english.ucoz.com/publ/gosteva_t_l_distancijni_tekhnologiji_navchanja_i_m/1-1-0-13.
4. Интернет-конференция: методические материалы [Електронний словник]. – Режим доступа: <http://wiki.iot.ru>.

10. Гришкова Р.О. Формування соціокультурної компетенції студентів у процесі навчання англійської мови // Наукові праці: Науковометодичний журнал. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2002. – 164 с.
11. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
12. Капитонова Т.И., Московкин Л.В., Щукин А.Н. Методы и технологии обучения русскому языку как иностранному/ Под.ред. А.Н. Щукина. 2-е изд., стереотип. М., 2009.
13. Коваленко О. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти // Іноземні мови в навчальних закладах. – Педагогічна преса, 2003.
14. Коваленко Ю.А. Використання інформаційних технологій у навчанні іноземної мови // Іноземні мови. – 1999. – № 4. – С. 37–41.
15. Кожушко С.П. Підготовка майбутніх фахівців з комерційної діяльності до професійної взаємодії / С.П. Кожушко // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2014. – Випуск 1. – С. 50–56.
16. Комунікативні методи та матеріали для викладання англійської мови. – Oxford University Press, 1998.
17. Коптюг Н.М. Интернет-уроки как вспомогательный материал для учителя английского языка // Иностранные языки в школе. – 2001. – № 1. – С. 57–59.
18. Кравцов А.В. Социально-психологическая адаптация студентов к условиям жизни и обучения в России: сб. Материалы 22-ой Всероссийской научной конференции молодых ученых и студентов «Реформы в России и проблемы управления- 2007». – Вып. 3. – М., 2007. – С.48–51.

19. Крючков Г. Болонський процес як гармонізація Європейської системи вищої освіти. // Іноземні мови в навчальних закладах. – Педагогічна преса, 2004.
20. Леонтьев А.А. Основы психолінгвістики. –М. : СГ, 2003. – 287 с.
21. Леонтьев А.А. Педагогическое общение. – М.: Знание, 1974. – 33 с.
22. Лосєва Н. М. Інтерактивні технології навчання математики: навч.-метод. посіб. для студентів ВНЗ / Н. М. Лосєва, Т. В. Непомняща, А. Ю. Панова. – К. : Кафедра, 2012. – 228 с.
23. Мадзігон В.М. Ключові проблеми інформатизації освіти: доповідь на Всеукраїнській науковопрактичній конференції “Інформатика та комп’ютерно орієнтовані технології навчання”. – Хмельницький, 2001.
24. Максимчук Л.В. Педагогічні умови застосування інтерактивних технологій у підготовці майбутніх економістів-міжнародників / Л. В. Максимчук // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України: електронне фахове видання. – №1. – 2012. – С. 23–29.
25. Методы обучения // Wikipedia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wikipedia.org/wiki/ru>
26. Мильруд Р.П., Максимова И.Р. Современные концептуальные принципы коммуникативного обучения иностранным языкам / Р.П. Мильруд, И.Р. Максимова // Иностранные языки в школе. – 2000. – №5. – С. 9–15.
27. Міжнародний форум «Мовна освіта: шлях до євроінтеграції»: тези доповідей. – К. : Ленвіт, 2005. – 290 с.
28. Мороз О.Г., Падалка О.С., Юрченко В.І. Педагогіка і психологія вищої школи. – К. : НПУ, 2003. – 267 с.
29. Мостова І. Поради психолога першокурснику. – К.: Тандем, 2000. – 76 с.

30. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.
31. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учебное пособие для студентов пед. вузов и системы повышения квалификации пед. кадров / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева, Д.Е. Петров. – М. : Центр “Академия”, 2001. – 272 с.
32. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра галузі знань 1401 «Сфера обслуговування» напряму 6.140103 «Туризм» // Галуzeвий стандарт вищої освіти України. – К. : Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, 2011. – 20 с.
33. Папуча М.В., Крачковська Т.Д. Особистість: розвиток, соціалізація, виховання. – Ніжин: РВВ НДПУ ім. М. Гоголя, 2001. – 148 с.
34. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи: Навчальний посібник для магістрів і аспірантів. – К.: ТОВ «Філ-студія», 2006. – 320 с.
35. Полат Е.С. Интернет на уроках иностранного языка // Иностранные языки в школе. – 2001. – № 2. – С. 14–17.
36. Сатретдинова, Г.А. Самохина, Н.М. Травинская, З.Ж. Джулдузбаева, Т.Н. Максимова Аннотирование и реферирование научного текста: учебное пособие по русскому языку для иностранных студентов 3-4 курсов, обучающихся по специальностям: Лечебное дело, Педиатрия, Стоматология, Фармация / А.Х. Сатретдинова, Г.А. Самохина, Н.М. Травинская, З.Ж. Джулдузбаева, Т.Н. Максимова. – Астрахань : Изд-во ГОУ ВПО АГМА, 2011 г. – 78 с.
37. Селянин В.П. Психолінгвістика. – М. : Флінта, 2004. – 22с.
38. Сковронек Б. Освітняни про мову і культуру // Науково-публіцистичний журнал-дайджест. – 2002. – № 10 (44). – С. 61.

39. Соловей Л. С. Становлення вітчизняної системи підготовки майбутніх фахівців сфери туризму (друга половина XX ст.): дис. канд. пед. Наук : спец.: 13.00.01 // Соловей Людмила Сергіївна. – К., 2011. – 250 с.
40. Тараненко І.Г. Соціокультурні та політикоєкономічні передумови визначення мови міжнародного спілкування // Науковий вісник кафедри Юнеско КДЛУ. – К. : Видавничий центр КДЛУ, 2000. – № 3В. – 876 с.
41. Фрумкина Р.М. Психолінгвістика: Учеб. для студ. учеб. заведений. – М. : Издательский центр. – 2001. – 320с.
42. Функції вчителя та основні вимоги до його теоретичної та практичної підготовки [Електронний ресурс]: <http://www.startpedahohika.com/sotems-1474-1.html>.
43. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Хайну Хекхаузен. – М. : Питер: Смысл, 2003.- 806с.
44. Betty Schampfer Azar (1999). Basic English Grammar. Longman.
45. Blair, R.W., ed (1982). Innovative approaches to language teaching. – New York : Newbury House.
46. Bochner S. Overseas students in Australia / S.Bochner, P.Wicks – Sydney, 2004 – P.35–43.
47. Celce – Hurcia, H., ed (1991). Teaching English as a Second or Foreign Language. – Heinle L Heinle Publishers. –Boston, Massachusetts
48. Di Marko N. Stress and Adaptation in cross – cultural transition / N Di Marko N.// Physiological reports. – 2004. – No. 35. – P.279–285.
49. Garey A.T Colonial Students / A.T.Garey. – L., 2003. – 145 p.
50. Horn B., Stoller F., Robinson M.S. Interdisciplinary Collaboration: Two Heads Are Better Than One / Bradley Horn, Fredricka Stoller, Marin S. Robinson // English Teaching Forum. – 2008. – Volume 46. – Number 2. – P. 2–13.

51. Hutchinson T., Waters A. English for Specific Purposes. A Learning-Centred Approach. – Cambridge: Cambridge University Press, 1993. – 183 p.
52. Joseph Sheils. Multilingualism and new learning environment. European year of languages 2001. Conference. Council of Europe. – Strasbourg, 2001, Lado R. Linguistics Across Cultures: Applied linguistics
53. Salas S. Shall We Dance? Team Teaching as Supervision in the English Language Classroom / Spencer Salas // English Teaching Forum. – 2005. – Volume 43. – Number 4. – P. 30–33.
54. Starodubtseva O.I. The Role of Pedagogical Communication in ESP / O.I. Starodubtseva // Facing Challenges, Sharing Solutions in ELT. 11th International IATEFL Ukraine Conference. – Donetsk State University of Economics and Trade. – 2006. – P. 72–74.
55. Stern, H.H. (1983). Fundamental Concepts of Language Teaching. – Oxford : Oxford University Press.
56. Werner A., Harężlak K. XML Data Access via MOODLE Platform / Methodologies, Tools and New Developments for E-Learning. – Croatia : InTech, 2012. – 332 s.

Заїдучач кафедри,
канд. пед. наук, доцент

Кудря М. М.